ShriSwamiVivekanandShikshanSantha,Kolhapur
(AffiliatedtoShivajiUniversity,Kolhapur)

SansthamataSushiladevi Salunkhe Mahila ShikshanshastraMahavidyalya,TasgaonDist.Sangli

2018-2023

3.2.2
Document Uploaded

Sr.No	Documents
1	First page of the published book/chapter with seal and signature of the Principal
2	E-copies of outer jacket/contents page of the books, chapters and papers published along with ISBN number in national / international conference proceedings per teacher year wise

ShriSwamiVivekanandShikshanSantha,Kolhapur
(AffiliatedtoShivajiUniversity,Kolhapur)

SansthamataSushiladevi Salunkhe Mahila
ShikshanshastraMahavidyalya,TasgaonDist.Sangli

2018-2023

3.2.2
Document Uploaded

First page of the article/journals with seal and signature of the Principal

VOLUME - VII, ISSUE - III - JULY - SEPTEMBER - 2018
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR -5.5(www.sjifactor.com)

Sau. Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

2. E - Learning

Sou. Laxmi Vishnu Bhandare
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay, Tasgaon, Dist - Sangli.

Abstract:-

E-learning has become a global trend in education. E-learning is a delivery of educational courses using electronic media like multimedia tools, computer networking including internet. Students can learn at their own comfort and requirement. E–learning is essential at every stage of life. Hence everybody should be trained for E–learning. There are some problems hindering e–learning. likescarecity of material devices such as computers, computer Laboratories, internet facility, multimedia systems, luck of facilities , lack of knowledge and skills regarding e-learning among teachers . Non availability of sufficient fund, shortages of time, lack of technical support from specialist, irregularity in electric supply also affect e-learning. It is possible to over course these problems by providing proper funding by the Government, alumni association and industrialists. Teachers should be trained by the Government and through ICT companies should provide all the equipments and facilities to schools. Motivating people for e-learning is also essential. The role of e-learning can play an extensive part in education if property adopted.

Introduction:-

We are familiar with the words like e-government, e-shopping, e-business,e-commerce, e-books , e-libraries and so on. Everyone can use electronic devices for learning. Today anyone can obtain education anywhere, any time through online education. The development in ICT has resulted in a learning environment called e-learning. Hence every school-primary/secondary, college or university should develop their students capable for using this technology. Students at every stage should be trained to learn themselves. ICT is routed as a powerful tool for educational change and reform.E-learning is a delivery of educational courses using electronic media like multimedia tools, computer networking including internet. There is a need of e-learning at every stage of life. E-learning is useful at school, college and university stage as well as it is also useful in the service period. After completing service one can learn through e-learning many things for better future life.

Principal,

NEGLIGENCE OF WOMEN'S HEATH LEADS TO DECLINE OF NATION.

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Dr. Archana S.Chikhalikar
SSS Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay,
Tasgaon, Dist- Sangli

Introduction

In every society the women community was not given due attention especially on the health aspect. In most societies, women are the most deprived sections from all the health facilities. They are the most affected groups right from conception to the end of their lives in terms of poor medical care during pregnancy, after delivery as a baby, as a girl, and as a woman. They suffer from poor nourishment, medical care, education and moral support. Women's health involves their emotional, social and physical well being. It is determined by social, political, economic and biological factors. Health is concerned with qualitative improvement and it is not subject to exact measurement. The prevalent indices to measure health status are Death Rate, Infant Mortality Rate, incidence and prevalence of diseases, admission rates of patients to the hospitals, expectation of life and so on. Among these, mortality and life expectancy is the widely used measure of health status of a population. Morbidity may be a more useful indicator than mortality because it is related to pain and sufferings of the people while mortality is a terminal event (Chen, 1990). The commonly used measure of morbidity is self perceived illness prevalence rate defined as the number of persons per 1000 population reporting illness during the reference period.

India is one of the largest third world countries where females are considered as disadvantaged sections, demographically, socially, culturally and economically. Women are described as the most vulnerable group exposed to various adversities of life. India is one of the few countries where males significantly outnumber females, and the country's maternal mortality rates in rural areas are among the worlds highest. Females experience more episodes of illness than

Principal,

References:-

1. International Journal of Academic Research ISSN:2348-7666, Vol.1, Issue 1, June 2014

2. http:/buddymantra.com/tribal-development-india

3. Shodhganga.inflibnet.ac.in

4. www.prsindia.org/bill53_200701 0353_draft_national_policy_on_Tribals.pdf

5. ijar.org.in

(Footnotes)

1. Prasad, R.R.et.al, Tribal situation in Forest villages changing subsistence strategies and Adaptation, Discovery Publishing 1993, P.153-166

2. Sharma, Brahm Dev, Planning for Tribal development, Prachi – 1980, PP.68-96

□□□

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

07

Multiculturalism and tribal woman in India

Dr. Archana S. Chikhalikar
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay,Tasgaon Dist.Sangli

****

Introduction

Multiculturalism is a term that is akin Indian society. With diverse cultures, languages, religions and communities, multiculturalism has its reflections in every sphere of social life in India. However, as can be seen throughout, there are counter voices to multicultural existence, was raised, for instance, under the leadership of the Thackeray clan in India's economic nerve centre, Mumbai.

Living with multiculturalism and diversity has now come to be a fact of life. Like a beautiful garden, with flowers of varied hue, India's multiculturalism comprises the harmonious coexistence of diverse groups of people, without crossing any established line or rules. At any point in time, if a cultural intrusion or crossing of the cultural border occurs, there might be possibility of quick darkening of the cloud leading to an atmosphere conducive to the falling of flowers in the garden, as happened recently in Mumbai and in other parts of the country on several occasions in the history of post independent era.

Generally in India as per 2011 census women constitute 48% of the total population. Women as an important human resource were recognized by the Constitution of India which not only accorded equality to women but also empowered the State to adopt measures of

REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)

एकात्मिक शिक्षक शिक्षणाच्या चार वर्षीय नवीन अभ्यासक्रमाचे स्वरुप आणि त्यामधून निर्माण होणारे प्रश्न

डॉ. अनिल तानाजी पाटील
सहयोगी प्राध्यापक , संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे
महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय , तासगांव जि. सांगली.

प्रास्ताविक :

राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेणे शिक्षक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाचे स्वरुप प्रचलित पध्दतीपेक्षा वेगळे करण्याचे निश्चित केले आणि त्यासाठी दोन परिशिष्टाच्या मांडणीमधून त्याचे स्वरुप काय असेल हे स्पष्ट केले. सन 2015 मध्ये एनसीटीईने एक वर्षाचा बी.एड अभ्यासक्रम संपूर्ण देशपातळीवर बंद केला. त्यावेळी सर्वोच्च न्यायालयाचे माजी न्यायमूर्ती वर्मा आणि डॉ पूजा बात्रा यांच्या अहवालाचा अधार घेतला. अहवालामध्ये असणाऱ्या शिफारशी नुसार दोन वर्षाचा अभ्यासक्रम सुरु केलेला आहे. हा अभ्यासक्रम सुरु झाला त्याला केवळ तीन वर्ष झालेली आहेत. त्यानंतर आता हा नवीन चार वर्षीय एकात्मिक अभ्यासक्रम सुरु करण्याचे निर्धारित केलेले आहे पण हा अभ्यासक्रम खरोखरच नवीन आहे का? याबाबत अनेक शंका निर्माण होतात. कारण ज्याला आपण नवीन अभ्यासक्रम म्हणतो तो पूर्वीपासूनच देशात अनेक ठिकाणी सुरु आहे. त्याची सद्याची कार्यवाही समाधानकारक नाही हे वेळोवेळी प्रवेशाच्या आणि अभ्यासक्रमपूर्ण कॅलेल्या प्रशिक्षणार्थींच्या समस्येवरुन दिसून येते.

ज्या बहुचर्चित अभ्यासक्रम अराखडयाने वेगवेगळया समाज संपर्क माध्यमामध्ये चर्चा सुरु केलेली आहे. त्यामुळे नवीन अभ्यासक्रम रचनेचे स्वरुप खरोखरच कसे आहे याचा अभ्यास करणेच्या निश्चित केले आणि एनसीटीईने प्रकाशित केलेल्या परिशिष्टावरुन त्याचे स्वरुप कसे असेल हे लक्षात आले. त्यामधील ठळक बाबी पुढील प्रमाणे. परीशिष्ठ 16 आणि 17 मधील बाबींचा विचार करता आपणास असे दिसून येते की, पहिले परिशिष्ठ 16 हे पूर्व प्राथमिक आणि प्राथमिक शिक्षणाच्या रचनेचे स्वरुप निश्चित करते तर परिशिष्ठ 17 हे उच्च प्राथमिक आणि माध्यमिक शिक्षक शिक्षणाचे स्वरुप निश्चित करते. यामध्ये केलेल्या मांडणीनुसार तौलनिकदृष्टया विचार करता पुढील बाबी स्पष्ट होतात

परिशिष्ठ 16 व 17 ची तौलनिक मांडणी :

अ.नं	परिशिष्ठामधील ठळकबाबी	परीशिष्ठ 16	परीशिष्ठ 17
1	स्वरुप	पूर्व प्राथमिक आणि प्राथमिक कला आणि विज्ञान	उच्च प्राथमिक आणि माध्यमिक शिक्षण कला आणि विज्ञान
2	अभ्यासक्रमाचा कालावधी	चार वर्ष तसेच सत्र प्रणालीनुसार परीक्षा	चार वर्ष तसेच सत्र प्रणालीनुसार परीक्षा
3	कामाचा	किमाण 125 दिवस आणि 840	किमाण 125 दिवस आणि 840

शेतकऱ्याच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय

प्रा.सौ. लक्ष्मी विष्णु भंडारे
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे
महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
तासगाव
lvbhandare@gmail.com

सारांश :

भारतीय शेतकरी हा भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे. आपल्या देशामध्ये ७०: लोक हे शेतीवर अवलंबून आहेत व शेती हेच त्यांचे उदरनिर्वाहाचे साधन आहे. आपल्या देशामध्ये जास्तीत जास्त लोकसंख्या ही ग्रामीण भागात राहते आणि त्यांचा शेती हाच व्यवसाय आहे. भारतात शेतकरी दोन प्रकारचे आहेत. त्यामध्ये पहिला शेतकरी हा त्यांच्या हातामध्ये खूप पैसा असतो व त्याच्या हाती सत्ता एकवटलेली असते. आणि दुसरे म्हणजे गरीब शेतकरी ज्याकडे दुसऱ्या दिवशी भाकरीची तजवीज कशी करावी असा प्रश्न पडतो. इतका तो गरीब आहे की त्याच्याकडे अगदी अल्प प्रमाणात पैसा असतो. शेतकरी पूर्णत: शेतीवर अवलंबून असल्यामुळे त्यांना जोडव्यवसाय करण्यास प्रोत्साहन दयावे व जोडव्यवसायाचे प्रशिक्षण द्यावे. कशाप्रकारे व कसे चांगल्या प्रकारे आपला माल विकावा याचेही प्रशिक्षण द्यावे व शासनाच्या नवनवीन योजना या शेतकऱ्यापर्यंत पोहचल्या पाहिजेत तरच शेतकरी आपले उत्पन्न वाढवू शकतील व पुन्हा एकदा आपला शेतकरी आनंदी होईल. आज अनेक आराखडे कागदोपत्री न ठेवता जर आपल्या कृतीतून अंमलात आणला तर नक्कीच या देशातील शेतकरी आत्महत्या करायची वेळ येणार नाही.

प्रस्तावना :

आज आपण एकविसाव्या शतकात पाऊल टाकताना अर्थ व्यवस्थेचा कणा असलेला शेतकऱ्याकडे त्याच्या समस्यांकडे दुर्लक्ष केले जात आहे. मात्र आपण भारत देश हा २०२० चे स्वप्न पाहतो हे किती विसंगत आहे. आज शेतकऱ्याची स्थिती पाहायची झाली तर १००: लोक हे शेतीवर अवलंबून आहेत व शेती हेच त्याचे उदरनिर्वाहाचे साधन आहे. आपल्या देशात जास्तीत जास्त लोक हे ग्रामीण भागात राहतात व त्यांचा शेती हाच व्यवसाय आहे. शेतकऱ्याचे उदरनिर्वाहाचे साधन हे शेती हेच असल्यमुळे शेतकऱ्याकडे अल्प प्रमाणात पैसा असतो. अनेक आपत्ती ओढावतात तेव्हा तो रिकामा असतो. साधे भांडवल ही त्याच्याजवळ नसते. भारतीय शेती देखील पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून असल्यामुळे शेती ही अनिश्चित स्वरूपाची आहे.

महात्मा फुले यांनी शेतकऱ्याचा आसूड या ग्रंथात पाहायला मिळतो. महात्मा फुलेंनी आपल्या लेखनातून, बोलण्यातून आणि आपल सर्व कृतीतून हा सामाजिक अंधकार दूर करण्याचा प्रयत्न केला आहे. स्वामी विवेकानंद म्हणत दिन दलितांसाठी द्रवतो तो खरा महात्मा हे दिन दलित असतात तरी कोण?. उपेक्षित घटक, अस्पृश्य जाती जमातींचे लोक, दरिद्री शेतकरी होय. महात्मा फुलेंनी शेतकऱ्याच्या समस्या, त्यांची कारणे व त्यावरील उपाय यांचे वर्णन केलेले आहे. त्यावेळी शेतकारी हा अज्ञानी होता. तो उच्च वर्णीयांकडून लुटला जात होता. त्यांना शिक्षणापासून दूर ठेवला जात होता. त्यामुळे शेतकरी अंधारातच होता.

ज्यावेळी पेशवाच्या काळात तो चटणी भाकरीवर आपली गुजरण करत होता. मात्र सर्व शेतकऱ्याकडून शेतसारा, धरण बांधणे विकासासाठी गोळा करत असे. मात्र तो पैसा चैन विलासासाठी खर्च करत असत. त्यावेळी ही शेतकऱ्यांची स्थिती होती.

पेशवाई काळातही शेतकऱ्यांना उपेक्षितच ठेवले गेले. त्यांनीही शेतकऱ्याच्या समस्यांकडे लक्ष दिले नाही, तेथेही शेतकऱ्याला उच्च वर्णीयाकडून लुटले गेले. त्यावेळी हा शेतकरी जमीन अल्पभूधारक म्हणूनच होते. तसेच उदर निर्वाहासाठी तो डोंगर दऱ्या फिरून लाकूडफाटा गोळा करत, जनावरे पाळून तो आपले कुटुंब चालवत असत. त्यातच इंग्रज सरकार मात्र शेतकऱ्याकडून लाच घेत घेते. लाच न दिल्यास शिक्षा होत असे. भाजीपाला विकायला गेल्यावर त्या मालावर जकात आकारला जात होती. तसेच त्याच्या मालाला योग्य भाव ही मिळत नव्हता. ही स्थिती

Principal,

REVIEW OF RESEARCH

ISSN: 2249-894X

IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)

भूगोल नकाशावाचन कौशल्य वाढीसाठीच्या उपक्रमाची परिणामकारकतेचा अभ्यास

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी

सहयोगी प्राध्यापक , संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,

तासगाव जि. सांगली.

प्रस्तावना :

महाराष्ट्रातील बी. एड. महाविद्यालयात प्रवेश घेताना प्रत्येक विषयाला प्रवेश क्षमता वेगवेगळी ठेवण्यात आली आहे. सामाजिक शास्त्रे या विषयांना प्रवेश क्षमता इतर विषयांपेक्षा कमी असल्याचे दिसून येते. यामध्ये भूगोल विषय पदवीला असणाऱ्या प्रवेशित प्रशिक्षणार्थ्यांची संख्या अतिशय कमी असते. मुख्य अध्यापन पध्दतीनंतर दुसरी अध्यापन पध्दती निवडताना भूगोल विषय निवडला जातो. यामध्ये मराठी, हिंदी, इंग्रजी व वाणिज्य शाखेचे प्रशिक्षणार्थी सुध्दा दुसरी अध्यापन पध्दती म्हणून निवडतात. त्यामुळे ज्या प्रशिक्षणार्थीनींचा भूगोल विषयाचा सहसंबंध माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरापर्यंत आलेला असतो. अशा प्रशिक्षणार्थीनींचे नकाशावाचन करताना अनेक अडचणी येताना दिसतात. जेव्हा आशयज्ञान चाचणीतील नकाशावाचनावरील प्रश्नांची उत्तरे अतिशय कमी प्रमाणात बरोबर आल्याचे दिसून येतात. भूगोल विषय हा 90 टक्के नकाशाच्या माध्यमातून शिकवावयाचा असतो यासाठी नकाशावाचन कौशल्य वाढीसाठी सदर उपक्रम हाती घेण्यात आला.

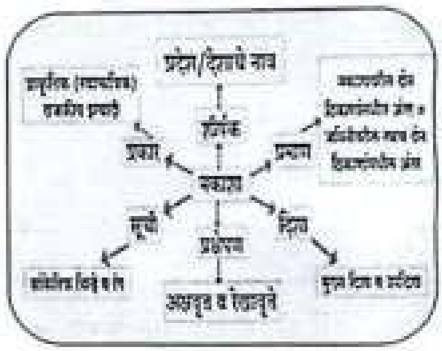

नकाशावाचन हे कौशल्य भूगोल अध्यापन पध्दती निवडणाऱ्या प्रशिक्षणार्थीनींना परिपूर्ण येणे आवश्यकच आहे. पाठातील आशया प्रमाणे नकाशा निवडून अध्यापन करता आले पाहिजे. शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील भूगोल अध्यापन पध्दती घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थीनींना नकाशावाचनाचे कौशल्य जर प्राप्त झाले नाही तर भविष्य काळात सदर प्रशिक्षणार्थीनीं कोणत्या तरी शिक्षण संस्थेत शिक्षिका म्हणून कार्यरत राहणार आहेत. यासाठी शैक्षणिक गुणवत्तेच्या दृष्टिने नकाशावाचन कौशल्ये विकसित होणाच्या दष्टिने राहून नये यासाठी नकाशावाचन कौशल्य विकसन हा सदर प्रकल्प हाती घेण्यात आला.

या सर्व नकाशावाचनातील समस्यांचा अभ्यास केल्या नंतर संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात सन 2018 या शैक्षणिक वर्षात सदर उपक्रम राबविला आहे. संबंधित शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय हे शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या कार्यक्षेत्रात येते. संबंधित विद्यापीठाने एनसीटीईच्या मानांकनाप्रमाणे अभ्यासक्रम स्विकारला आहे. भूगोल अध्यापनात नकाशावाचन तंत्राचा उल्लेख आलेलाच असल्याने आहे. त्याचा वापर अध्यापनात करण्यासाठी नकाशाचे शिर्षक, उपशिर्षक, वृत्तजाळी, दिशा, प्रमाण, सांकेतिक चिन्हे, रंगसंगती, सूची, इत्यादी अंगाचा वापर कसा करावयाचा याबाबत माहिती सदर उपक्रमात देण्यात आली आहे.

सन 2017–2019 या शैक्षणिक वर्षात भूगोल अध्यापन पध्दतीला प्रवेश घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थीनींचे वर्गीकरण सारणी क. 1.1 दर्शविण्यात आले आहे ते खालील प्रमाणे –

अ. नं.	भूगोल विषयाचा सहसंबंध स्तरावरच्या प्रशिक्षणार्थीनी	एकूण
1	एम. ए.	01
2	एस. वाय. बी. ए.	07
3	बी. ए.	02
4	एच. एस. सी.	10
	एकूण	20

Principal,

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya

AMIERJ | Volume–VIII, Special Issue–II | ISSN–2278-5655 | 2nd February 2019

भूगोल नकाशावाचनात प्रक्रियात्मक कौशल्य वाढीसाठीच्या उपक्रमाची परिणामकारकतेचा अभ्यास

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी,सहयोगी प्राध्यापक ·
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,तासगाव जि. सांगली

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

प्रस्तावना :

महाराष्ट्रातील बी. एड. महाविद्यालयात प्रवेश घेताना प्रत्येक विषयाला प्रवेश क्षमता वेगवेगळी ठेवण्यात आली आहे. सामाजिक शास्त्रे या विषयांना प्रवेश क्षमता इतर विषयापेक्षा कमी असल्याचे दिसून येते. यामध्ये भूगोल विषय पदवीला असणाऱ्या प्रवेशित प्रशिक्षणार्थ्यांची संख्या अतिशय कमी असते. मुख्य अध्यापन पध्दतीनंतर दुसरी अध्यापन पध्दती निवडताना भूगोल विषय निवडला जातो. यामध्ये मराठी, हिंदी, इंग्रजी व वाणिज्य शाखेचे प्रशिक्षणार्थी सुध्दा दुसरी अध्यापन पध्दती म्हणून निवडतात. त्यामुळे ज्या प्रशिक्षणार्थींनींचा भूगोल विषयाचा सहसंबंध माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरापर्यंत आलेला असतो. अशा प्रशिक्षणार्थींनींना नकाशावाचन करताना अनेक अडचणी येताना दिसतात. जेव्हा आशयज्ञान चाचणीतील नकाशावाचनावरील प्रश्नांची उत्तरे अतिशय कमी प्रमाणात बरोबर आल्याचे दिसून येतात. भूगोल विषय हा ९० टक्के नकाशाच्या माध्यमातून शिकवावयाचा असतो यासाठी नकाशावाचन कौशल्य वाढीसाठी सदर उपक्रम हाती घेण्यात आला.

नकाशावाचन हे कौशल्य भूगोल अध्यापन पध्दती निवडणाऱ्या प्रशिक्षणार्थींनींना परिपूर्ण येणे आवश्यकच आहे. पाठातील आशया प्रमाणे नकाशा निवडून अध्यापन करता आले पाहिजे. शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील भूगोल अध्यापन पध्दती घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थींनींना नकाशावाचनाचे कौशल्य जर प्राप्त झाले नाही तर भविष्य काळात सदर प्रशिक्षणार्थींनी कोणत्या तरी शिक्षण संस्थेत शिक्षिका म्हणून कार्यरत राहणार आहेत. यासाठी शैक्षणिक गुणवत्तेच्या दृष्टिने नकाशावाचन कौशल्ये विकसित होणाच्या दृष्टिने राहून नये यासाठी नकाशावाचन कौशल्य विकसन हा सदर प्रकल्प हाती घेण्यात आला.

या सर्व नकाशावाचनातील समस्यांचा अभ्यास केल्या नंतर संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात सन २०१८ या शैक्षणिक वर्षात सदर उपक्रम राबविला आहे. संबंधित शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय हे शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या कार्यक्षेत्रात येते. संबंधित विद्यापीठाने एनसीटीईच्या मानांकनाप्रमाणे अभ्यासक्रम स्विकारला आहे. भूगोल अध्यापनात नकाशावाचन तंत्राचा उल्लेख आलेलाच असल्याने आहे. त्याचा वापर अध्यापनात करण्यासाठी नकाशाचे शिर्षक, उपशिर्षक, वृत्तजाळी, दिशा, प्रमाण, सांकेतिक चिन्हे, रंगसंगती, सूची, इत्यादी अंगाचा वापर कसा करावयाचा याबाबत माहिती सदर उपक्रमात देण्यात आली आहे.

सन २०१७–२०१९ या शैक्षणिक वर्षात भूगोल अध्यापन पध्दतीला प्रवेश घेणाऱ्या प्रशिक्षणार्थींनींचे वर्गीकरण सारणी क्र. १.१ दर्शविण्यात आले आहे ते खालील प्रमाणे –

गरज :

भूगोल अध्यापन पध्दती जे प्रशिक्षणार्थींनी प्रवेश घेतात त्यांचा विषय पदवीला नसल्यामुळे त्यांचे आशयज्ञान कमी असल्याचे दिसून आले. अशा कमी असलेल्या ज्ञानामुळे सराव पाठात नकाशावाचन अचूक येणे आवश्यक आहे. अशा समस्या प्रशिक्षणार्थींनी भविष्यकाळात त्यांच्या सेवेमध्ये येऊ नयेत म्हणून सदर उपक्रम हाती घेण्याचे गरजेचे वाटले.

महत्व :

भूगोल नकाशावाचन कौशल्य वाढीसाठीच्या उपक्रमाचा इतर महाविद्यालयातील प्राचार्य, भूगोल, इतिहास व इतर विषयांच्या अधिव्याख्यात्यांना या उपक्रमांचा फायदा व मार्गदर्शन होणार आहे यामुळे सदर उपक्रमाचे आपोआप वाढणार आहे.

उपक्रमाची उद्दिष्टे :

१. भूगोल अध्यापन पध्दती निवडलेल्या प्रशिक्षणार्थींनींचा भूगोल नकाशावाचन कौशल्ये क्षमतेचा स्तर तपासणे.
२. भूगोल नकाशावाचन कौशल्य वाढीसाठीच्या क्षमता विकसित करण्यासाठी उपक्रम राबविणे.

Principal

DEVELOPMENT OF ONLINE EVALUATION PROGRAMME IN MATHEMATICAL CONTENT KNOWLEDGE FOR B.ED. PUPIL TEACHERS

Dr.Anil Tanaji Patil, Associate Professor
Smt. Shantmata Shushiladevi Salunkhe, Mahila Shikshanshtra Mahavidyalaya,Tasgaon, Sangali

Instroduction:

Teacher education is an area which is deliberately proposed for teacher training. The teacher training institutes in our country educate teachers. Different universities had developed different courses for the training of teachers, B. Ed. course is one of them. It includes theoretical part and practicum part. In both theoretical and practicum course types of evaluation is measure part. So researcher need to focus on rapid developments in digital technology have take place an important role in teaching learning process. Multimedia e-book, mobilelearning, project based learning, use of digital camera and internet system are the new trends in teacher education. Attitude towards these new trends are useful in teacher education because these new trends are support parallel to traditional teaching.

Various new trends and inventions were done due to the knowledge in various fields. Electronic Media also take place an important role in teaching learning and evaluation process. On line Evaluation takes place an important role in teacher's professional development. On line Evaluation is widely accepted and it can be rich and as valuable as the classroom teaching and learning. It is more useful in educational research also. Researchers think that there is need in Digital technology attitude for educational research. Researchers collected the information form B.Ed. pupil teachers about awareness of online evaluation.

Objectives of the Study:

(1) To study the previous knowledge on Online Evaluation in Mathematical content Knowledge.

(2) To study the impact of programme on B.Ed. Pupil teachers.

Online Evaluation test development Procedure:

A Online questionnaire for B.Ed. Pupil teachers was constructed to obtain information about previous knowledge on Online Evaluation for Mathematical Content Knowledge.. All the B.Ed. pupil teachers whose method is Mathematics was asked to respond. In our institution only 37 female pupil teachers have mathematics method in first and second year.The analysis and interpretation of the data had done which helped in designing of the system.

Researcher conducted the Following Procedure For Development of Online Evaluation Programme in Mathematical content knowledge.

Stage 1 : Knowing the pervious knowledge of Online Evaluation

Stage 2 : Analysis of Mathematical Content

Stage 3 : Awareness of Online Evaluation

Stage 4 : Building and Implementing Online Evaluation Test With the help online evaluation tool testmoz.com . For the above four stages researcher conducted the experiment. In that experiment above 37 B.Ed Pupil teachers are divided in to five group. In each group there are seven pupil teachers that plays crucial role for the development of Online evaluation programme in Mathematical content knowledge. If group consist of seven members then they are playing following role.

- Under standing of testmoz.com application and Google input Marathi application and preparation of online test for this purpose there are three members in each group.
- Analysis of Mathematical Content for this purpose there are three members in each group. Each member analyze arithmetic, algebra and geometry.

Principal

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थींना भूगोलाचे सराव पाठ घेताना नकाशावाचनात येणाऱ्या समस्यांवर उपाययोजना करणे

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी
सहयोगी प्राध्यापक
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
तासगाव जि. सांगली

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

प्रस्तावना :

भूगोल अध्यापन पध्दतीचा अभ्यास केल्यास असे लक्षात येईल की, कोणताही पाठ घेताना नकाशाचा वापर केल्याशिवाय अध्यापन कार्य पूर्ण होत नाही. भूगोल विशयाचे अध्यापन हे ९० टक्के नकाशावाचन, नकाशावाचन भरणे आणि नकाशावाचन अर्थनिर्वचन लावता येणे महत्त्वाचे असते. म्हणून असे म्हटले जाते भूगोल हा विशय नकाशातून शिकवावयाचा असतो. शिक्षणाविषयी महात्मा गांधीजीची व्याख्या येथे लागू पडते. "शिक्षणाव्दारे शरीराला श्रमाकडे, बुध्दिला ज्ञानाकडे आणि हृदयाला भावनेकडे वळवणे म्हणजेच शिक्षण." बी.एड. च्या प्रशिक्षणार्थींनींना नकाशावाचन व्यवस्थित करता येणे म्हणजेच भविष्यकाळासाठी शाश्वत विकासाचा पाया रचला जातो. हा पाया अर्धवट स्वरुपाचा राहू नये म्हणून संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात प्रत्येक शैक्षणिक वर्षात नकाशावाचन, नकाशा भरणे, नकाशाच्या सूचीचा, दिशांचा, सांकेतिक चिन्हांचा, रंगाचा अर्थ लावणे, प्रमाणावरुन दोन ठिकाणामधील अंतर मोजणे, प्रत्यक्षात कसे काढावयाचे याचे मार्गदर्शन कार्यशाळेत दिले गेल्याने प्रत्येक प्रशिक्षणार्थींनींच्या मना मध्ये भूगोलाची अभिवृत्ती व अभिरुची निर्माण करण्यासाठी हा लघुसंशोधनाचा विषय हाती घेतला जातो.

संशोधनाची गरज :

महाविद्यालयात प्रवेश प्रकिया पूर्ण झाल्यानंतर अध्यापन निवडण्यासाठी मुलाखती घेण्यात येतात. ज्या प्रशिक्षणार्थींनीचा विशय बी.ए. किंवा एम.ए. ला भूगोल असेल त्या प्रशिक्षणार्थींनीची प्रथम अध्यापन पध्दती म्हणून भूगोल विषय देण्यात येतो. मात्र ज्या प्रशिक्षणार्थींनीचा विषय एफ.वाय. व एस. वाय. बी. ए. ला आणि बारावी पर्यंत भूगोल असेल तर त्या प्रशिक्षणार्थींनींला व्दितीय अध्यापन पध्दती म्हणून देण्यात येतो. ज्या प्रशिक्षणार्थींनीचा विषय फक्त दहावी पर्यंत असतो मात्र नाईलाज म्हणून भूगोल अध्यापन पध्दती निवडावी लागते.

वरील प्रवेश प्रकियेचा आपण अभ्यास केल्यास असे लक्षात येते की, ज्या प्रशिक्षणार्थींनीचा भूगोल विषय बी.ए. व एम.ए. ला असेल त्या प्रशिक्षणार्थींनीना भूगोलाचा सराव पाठ घेताना नकाशावाचनात किमान अडचणी येत नाहीत मात्र ज्यांचा भूगोल विषय फक्त दहावी पर्यंतच आहे त्यांना भूगोल नकाशावाचनात अडचणी येतात हे माझ्या पंचवीस वर्षांच्या शैक्षणिक अनुभवावरुन

AMIERJ Volume-VIII, Issues-II ISSN-2278-5655

जलसाक्षरतेचा नागरिकांच्या जलसंवर्धन विषयक जाणिवेचे चिंतनात्मक विचार

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी
सहयोगी प्राध्यापक
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
तासगाव जि. सांगली

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

प्रस्तावना :

जल किंवा पाणी या दोन अक्षरी शब्दामुळे आज प्रत्येकांच्या तोंडाचे पाणी पळाले आहे. सर्वसामान्य माणसांपासून ते राजकारण्यांपर्यंत पाणी हा एक चर्चेचा, चिखलफेकीचा आणि चिंतेचा विषय बनला आहे. या शतकाच्या सुरुवातीच्या वर्षात राज्यात तीव्र पाणी टंचाई जाणवली. सुरुवातीच्या काळात शेतीला पाणी पुरविणे हा धरणे बांधण्यामागील उद्देश होता. परंतु अलिकडे पेयजल, उद्योगधंद्यासाठी पाणी मिळविण्यावर भर दिला जात आहे. महाराष्ट्रातील धरणे वगळता अन्य ठिकाणांच्या धरणात पुरेसा पाणीसाठी उपलब्धता प्रमाण कमी आहे. यामुळे पाणी वाटपावरुन राज्यातील विविध गटात पाण्यावरुन वाद निर्माण होऊ लागले आहेत. दिवसें दिवस वाद वाढत जातील तसे विविध गटात वाद टाळून पाणी प्रश्नाची सोडविण्यासाठी जलसाक्षरता मोहिम राबविणे महत्त्वाचे आहे. शिर्षक लेखनातील काही संज्ञांचे अर्थ पुढील प्रमाणे –

जलसाक्षरता व्याख्या :

सर्व साधारणपणे जलसाक्षरता म्हणजे पाण्याविषयी जाणीव जागृती निर्माण करणे म्हणजे जल साक्षरता असे म्हणता येईल

सूक्ष्मपणे जलसाक्षरता संदर्भात पर्जन्यचक्र, पाण्याचे विविध स्त्रोत, पाण्याचा एकूण पुरवठा व एकूण मागणी यांची माहिती देणे, नैसर्गिक पावसाचा थेंब न थेंब अडविणे व जिरविणे, नाले व नद्यातून वाहून जाणारे पाणी धरणे बांधून अडविणे व साठविणे भूपृष्ठीय व भूमीजलाचे संरक्षण व संवर्धन करणे, अवास्तव भूमीजलाचा उपसा टाळणे व त्याच्या पुनर्भरणाचे प्रयत्न करणे, विविध कामांसाठी पाण्याचा अपव्यय व गळती थांबविणे, पाण्याबाबतचे गैरसमज दूर करणे अशा विविध दृष्टिकोनातून लोकजागृती निर्माण करणे म्हणजे जलसाक्षरता होय.

जलसंवर्धनाची व्याख्या :

जलसंवर्धन म्हणजे नैसर्गिक पाण्याचा थेंबन थेंब अडविणे व जिरविणे, प्रदुषित होऊ न देणे, बाष्पीभवन न होऊ न देणे, पाण्याची भूमिगत पातळी वाढविणे व काटकसरीने वापर करणे, विविध कामात होणारा पाण्याचा काटकसरीने वापर करणे, इत्यादी ला संवर्धन असे म्हणतात.

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात भूगोल आशयज्ञान चाचणीची परिणामकारता तपासणे

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी
प्रभारी प्राचार्य
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
तासगाव जि. सांगली

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon Dist. Sangli Pin 416 312

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

प्रस्तावना :

शिवाजी विद्यापीठाने बी. एड. प्रशिक्षणार्थींना प्रवेश मिळाल्यानंतर सत्र दोन मध्ये आशयज्ञान चाचणी घ्यावयाची आहे. याचाचणी व्दारे प्रशिक्षणार्थीनींच्या निवडलेल्या अध्यापन पध्दतीचे आशयज्ञान कितपत आहे याची माहिती मिळण्यासाठी सदर चाचणीचा उपयोग होतोच उलट शिक्षकांना अध्यापनाचे नियोजन करण्यास सदर चाचणी उपयुक्त ठरते. विषयज्ञानाचे निदान करून, विषयज्ञान समृद्धिच्या उपचारात्मक कार्यक्रमाची आखणी करता येते. प्रशिक्षणार्थींच्या अध्ययन क्षमता, संप्रेषण कौशल्य, सादरीकरण कौशल्य यांचे निदान करून त्यामधील समस्या निराकरण करणारे उपचारात्मक कार्यक्रम राबविता येतो. जीवन कौशल्ये, अध्यापक व्यवसायाचे ज्ञान व कौशल्ये यांवर आधारित अध्यापक शिक्षण देऊन प्रशिक्षणार्थींची गुणवत्ता वाढविता येते.

महाविद्यालयात प्रवेश घेतलेल्या प्रशिक्षणार्थींना दुसरी अध्यापन पध्दती निवडताना भूगोल विषय हा पदवीला असेलच असे नाही. त्यामुळे भूगोल विषयाचे ज्ञान कितपत आहे याबाबतची माहिती अचूक मिळविण्यासाठी सदर चाचणी उपयुक्त ठरते. यामध्ये भूगोल विषयाचा कोणता घटक अध्ययनच्या बाबतीत मागासलेला आहे याची माहिती उपलब्ध होते. या माहितीच्या आधारे अध्यापनाची कार्यनिती ठरवण्यास मदत होते. या कार्यनितीच्या अंमलबजावणीनंतर भूगोल विषयातील अभिरूची, दृष्टिकोन, आकलन, उपयुक्तता, कौशल्य या उद्दिष्टकोनाचा विकास झाल्याचे निदर्शनास येते. विशेषत: प्रात्यक्षिक कार्यांत जास्त आवड निर्माण झाल्याचे दिसून येते.

भविष्यात माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर सक्षम भूगोलाचा शिक्षक होण्यासाठी प्रशिक्षणार्थीनींचे भूगोलाच्या संज्ञा, संबोध, संकल्पना, तत्त्वे, नियम, सूत्रे, कारणे, परिणाम, कार्यकारणभाव, फरक, नकाशावाचन व भरणे, सांकेतिक चिन्हे, इत्यादी भूगोल विषयाच्या ज्ञानाबाबत समृध्द माहिती साठी अशा अनेक उपक्रमांची गरज आहे. यापैकी हा एक प्रयत्न केलेला आहे.

शाळासिध्दी व मूल्यमापन या राष्ट्रीय कार्यक्रम अंतर्गत शाळांना विकासाची संधी

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी
सहयोगी प्राध्यापक
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
तासगाव जि. सांगली

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

प्रस्तावना :

भारतीय शिक्षण आयोगाने १९६४–१९६६ मध्ये केलेल्या शिफारशी प्रमाणे शालेय स्तरावर शिक्षणाचे मानांकन सुधारण्याची आवश्यकता लक्षात घेऊन शालेय सुधारणाकार्यक्रमाबाबत राष्ट्रव्यापी कार्यक्रम विकसित करण्यात यावा असे सूचित करण्यात आले. त्या प्रमाणे केंद्र शासनाने शाळा सिध्दी प्रकल्प सर्व भारत राबविण्याचे ठरविले आहे.

महाराष्ट्रात राज्यात "माझी समृध्द शाळा, शाळा ग्रेडेशन", कर्नाटकात "शालेय गुणवत्ता व प्रमाणिकरण आराखडा", ओरिसा राज्यात "समीक्षा" आणि गुजरात मधील " गुणोत्सव" अशा विविध शिर्षकाखाली शाळेचा सर्वांग सुंदर विकास करण्यासाठी प्रयत्न केंद्रशासनाने असल्याचे दिसून येते. केंद्रशासनाने सर्वांचा विचार करून शालासिध्दी हा राष्ट्रीय कार्यक्रमाला नाव देण्यात आले म्हणजेच (National Programme On School, Standards &Evaluation (NPSSE))असे संबोधण्यात आले. शाळा मूल्यांकन संदर्भातील विविध राष्ट्रीय व आंतराष्ट्रीय संशोधनाचा व मानांकनाचा सखोल अभ्यास करून शाला सिध्दी मूल्यांकनाचा आराखडा तयार करण्यात आला. शाला सिध्दी संदर्भातील सर्व माहिती School Evaluation या Dashboard वर केंद्र शासनाच्या www.nuepa.org, www.nuepa.eduplan.nic.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध आहे. तसेच शाला सिध्दी पुस्तिकेचा मराठी अनुवाद महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद या संस्थेने केलेला आहे. या आराखडयाव्दारे महाराष्ट्रातील प्रत्येक शाळेचे शाळा सिध्दी मूल्यांकन करण्यासाठीचे प्रयत्न चालू आहेत.

महाराष्ट्र राज्यात सन २०१५–२०१६ मध्ये अध्यन निष्पती संपादन प्रक्रियेचा देखील पाठपुरावा करण्याचा प्रयत्न चालू आहे. यामध्ये वाचन, लेखन, संख्याज्ञान आणि संख्येवरील कियांची संपादणूक, प्रभुत्व पातळीकडे जाण्यासाठी आवश्यक आहेत. या बाबींचा विचार करूनच महाराष्ट्रराज्यात सर्व मुले प्रगत होण्यासाठी सर्वसमावेशक कार्य करण्यात येत आहेत. यासाठी प्रत्येक शैक्षणिक वर्षात तीन मूल्यमापन चाचण्यांचे आयोजन, प्रशासकीय वातावरण,

ISSN: 2277-5536 (Print); 2277-5641 (Online)

Sanshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

Subthemes- 1 Challenges in implementing NEP 2019

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०१९ मधील शिक्षक शिक्षणातील बदलातील आव्हाने

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी

प्रभारी प्राचार्य (सहयोगी प्राध्यापक)

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव जि. सांगली

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण पार्श्वभूमी :

भारतीय नागरिकांमध्ये शिक्षणाचा पुरस्कार करण्यासाठी भारत सरकारने आखलेले धोरण, ग्रामीण व नागरी भारतातील प्राथमिक ते महाविद्यालयीन शिक्षण कसे असावे, याची आखणी सदर धोरण करते. १९६८ मध्ये तत्कालीन पंतप्रधान इंदिरा गांधी यांनी प्रथमतः राष्ट्रीय धोरण ठरविले. तेव्हा पासून त्यामध्ये वेळोवेळी बदल करण्यात येत आहेत.

१९४७ नंतर स्वतंत्र भारतातील नागरिकांच्या निरक्षरतेची समस्या दूर करण्यासाठी भारत सरकारने विविध कार्यक्रम आखले त्यामध्ये भारताचे शिक्षणमंत्री मौलाना अबुलकलाम आझाद यांनी देशभरासाठी समान शैक्षणिक पध्दत आखून त्यावर केंद्र शासनाचे नियंत्रण आणले. त्यांनी भारतीय शिक्षणात आधुनिकता आणण्यासाठी विद्यापीठ आयोगडॉ. राधाकृष्ण आयोग , मुदलियार आयोग हे आयोग प्रस्तावित केले.

भारताचे पहिले पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरु आणि केंद्र शासन यांची उच्च गुणवत्तेचे वैज्ञानिक धोरण आखून त्यानुसार १ सप्टेंबर १९६१ रोजी राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद ही स्वायत्त संस्था स्थापन केली ही संस्था देशातील शालेय शिक्षण संदर्भातील सर्व समस्यांबाबत अभ्यास करते.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण १९६८ च्या शैक्षणिक धोरणांच्या परिणामाचा अभ्यास करण्यासाठी गुजरात विद्यापीठाचे कुलगुरु ईश्वरभाई पटेल यांच्या अध्यक्षतेखाली ईश्वरभाई पटेल यांच्या पुरर्वलोकन समिती ची स्थापना झाली.

१९८५ मध्ये तत्कालीन पंतप्रधान राजीव गांधी यांनी व त्यांच्या केंद्र शासनाने पूर्वीच्या शैक्षणिक धोरणात आवश्यक बदल करुन १९८६ मध्ये देशातील संपूर्ण शैक्षणिक संस्थासाठी नवीन शैक्षणिक धोरण लागू केले. या शैक्षणिक धोरणात समान शिक्षणसंधी यावर भर देण्यात आला. या धोरणामुळे अनेक मुक्त विद्यापीठांची स्थापना झाल्यामुळे अनेक लोक शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात सामील झाल्याचे दिसून येते. महाराष्ट्रात १९८९ मध्ये यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाची स्थापना झाली.

१९९२ मध्ये तत्कालीन पंतप्रधान पी. व्ही. नरसिंह राव यांच्या सरकारने जनार्दन रेड्डी यांच्या अध्यक्षतेखाली शैक्षणिक धोरणाचा पुनर्विचार करण्यासाठी नेमलेल्या समितीने राष्ट्रीय धोरण १९९६ प्रसिध्द केले.

Principal,

EIIRJ Volume-IX, Issues-I ISSN-2277-8721 Jan-Feb 2020

शिक्षणमहर्षी बापूजी साळुंखे यांच्या तत्त्वज्ञानाचा प्रसारक : मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin 416 312

डॉ. पाटील बी. एम.
प्रभारी प्राचार्य, (सहयोगी प्राध्यापक)
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
तासगाव जि. सांगली

मा. प्राचार्य अभयकुमार साळुंखे यांच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणीवर बापूजींचा व श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचा प्रभाव पडलेला दिसून येतो. बापूजींच्या कार्याचा मागोवा घेतल्याशिवाय हा लेख पूर्ण होऊ शकत नाही. अभयकुमार साळुंखे यांचे वडिल गोविंद ज्ञानोबा साळुंखे म्हणजेच बापूजी यांचा जन्म ९ जून १९१९ साली सातारा जिल्ह्यातील पाटण तालुक्यातील रामापूर या गावात झाला. बापूजी सर्वसाधारणे एक वर्षाचे असताना त्यांचे मातृछत्र हरपले आणि प्राथमिक शाळेत इयत्ता ७ वीला असताना त्यांचे पितृछत्रही हरपल्यामुळे त्यांच्या जीवनाची सुरूवात खडतर झाली. पोरक्या झालेल्या बापूजींना इस्लामपूरच्या राम मंदिरात रहावे लागले. प्रभू रामचंद्रांच्या त्यागाचा संस्कार घेत बापूजींनी प्रसंगी वार लावून, उपाशीपोटी राहून आपले माध्यमिक शिक्षण पूर्ण केले. शिवाजी विद्यापीठाचे पहिले कुलगुरू डॉ. आप्पासाहेब पवार यांच्या छत्रछायेखाली त्यांनी महाविद्यालयीन शिक्षण पूर्ण केले.

प्रिन्स शिवाजी मराठा बोर्डिंगमधील बापूजींचे परममित्र श्री आर.डी. पाटील यांनी सर्वप्रथम गोविंदाला बापूजी या नावाने संबोधले तेव्हा पासून शैक्षणिक क्षेत्रात, लोकमानसात आणि संस्थेच्या गुरुदेव कार्यकर्त्यांमध्ये बापूजी हे नाव रूढ झाल्याचे दिसून येते. पुढे डॉ. आप्पासाहेब पवार यांच्या आज्ञेनुसार सोंडूर संस्थानाचा इतिहास लिहिण्यासाठी व राजगुरू म्हणून कार्य करताना त्यांनी १९४२ च्या स्वातंत्र्य संग्रामात व भूदान चळवळीत सहभाग, तदनंतर कर्मवीर अण्णांच्या रयत शिक्षण संस्थेत शिक्षक व मुख्याध्यापक म्हणून रूकडी येथे त्यांनी भरीव कार्य केले. रयत शिक्षण संस्थेच्या सेवाकार्यातून मुक्त होऊन त्यांनी आपल्या उदात्त हेतूने नव्या जीवित कार्याचे नवे पर्व सुरू केले. आपली नवीन संस्था काढण्यासाठी मित्रांच्या सोबत दि. १९ ऑक्टोबर १९५४ साली कराड येथे कृष्णा नदीच्या काठावर मुरलीधरांच्या मंदिरात संस्था स्थापनेचा मनोदय निश्चित केला त्यानंतर तासगाव तालुक्यातील तुरची गावातील बैठकीमध्ये स्वामी रामानंद भारती यांनी संस्थेचे नाव श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था असे नाव देऊन शुभ आशिर्वाद दिला. बापूजींच्या आदर्श जीवनाचे व सुसंस्कृत मनाचे प्रतिबिंब संस्थेच्या "ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार" या ब्रीद वाक्यात दिसून येते. या ब्रीद वाक्याची पूर्तता करण्याची सुरूवात दि. ०६ जून १९५५ या तारखेला कोल्हापूर, तासगाव, चाफळ, तारळे, ढेबेवाडी या पाच माध्यमिक शाळा व कराड येथे महिला अध्यापक विद्यालय तसेच कोल्हापूर व चाफळ येथे वसतीगृह अशी सांस्कृतिक केंद्रे उदयास आली. यानंतर संस्थेची महाराष्ट्रातील १३ जिल्ह्यात संस्थेची ४०६ सांस्कृतिक केंद्रे शिक्षण प्रसाराचे काम करीत आहेत. या सर्व सांस्कृतिक केंद्रात बापूजींची स्वरचित प्रार्थना दैनंदिन परिपाठात मनोभावे गायली जाते. संस्थेची सांस्कृतिक केंद्रे ही दूर, दुर्गम, डोंगराळ, उपेक्षित खेडयापाडयातून, आदिवासी, कोकण, मराठवाडा या विभागात बहुजन समाजाला ज्ञान गंगा घरोघरी या वाक्याची परिपूर्ती करतात. बापूजींच्या जीवनाचा सार चार शब्दात मर्यादित करणे अवघड असले तरी मा. कार्याध्यक्ष अभयकुमार साळुंखे या सर्व घटनाक्रमाचे प्रत्यक्ष साक्षीदार असल्याने त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वावर बापूजींचे चांगले संस्कार झाले आहेत.

महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक क्षेत्रात अभयकुमार साळुंखे यांनी स्वतःची अशी खास ओळख निर्माण केली आहे. त्यांच्या आतापर्यंतच्या जीवनप्रवासाचा अभ्यास केल्यास ज्यांना शिक्षणक्षेत्रात पाऊल ठेवायचे आहे त्यांना प्रेरणादायी ठरणार आहे. त्यांचा कौटुंबिक पार्श्वभूमीचा अभ्यास करताना त्यांचे वडिल श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे संकल्पक, संस्थापक व कार्याध्यक्ष शिक्षणमहर्षी परपूज्य गोविंद ज्ञानोजीराव साळुंखे म्हणजेच बापूजी साळुंखे व मातोश्री संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे आहेत. अभयकुमार साळुंखे यांना तीन बहिणी व दोन भाऊ असा पाच गोतावळा होता. सगळ्यात थोरले चिरंजीव म्हणून अभयकुमार साळुंखे असल्याने सर्वांचे प्रेम त्यांना मिळाले. अभयकुमार साळुंखे यांचा

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

३. ज्ञानरचनावाद – अध्ययन वातावरण

Dr. Patil Baburao Malhari
I/C Principal, S. S. S. M. S. Mahavidyalay, Tasgaon.

Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

सारांश (Abstract)

शिक्षण क्षेत्रामध्ये अध्यापन, अध्यापक, अध्ययनार्थी हे महत्वाचे घटक मानले जातात. यादृष्टीने विचार करता प्रत्यक्षात वर्गामध्ये जे अध्यापन केले जाते त्याचा प्रमुख कणा तेथे आध्यापन करत असणारे अध्यापक हे असतात. त्यामुळे त्या अध्यापकांचे प्रशिक्षण ही महत्वाची बाब आहे. मात्र सेवापूर्व प्रशिक्षणामध्येच वर्गातील अध्यापन करण्यासाठीची अध्यापन कौशल्यांची पूर्वतयारी हा महत्वाचा भाग मानला जातो. नेमकेपणाने उच्च शिक्षणातील बी.एड. प्रशिक्षणार्थ्यांचे प्रशिक्षण महत्वाचे असते. त्या प्रशिक्षणादरम्यानच्या अनेक बाबी हया आव्हानात्मक आहेत. त्यामूळेच शिक्षणामध्ये ज्ञानरचनावादी अध्ययन वातावरण निर्माण होण्यासाठी अनेक बाबींमध्ये बदल करणे आवश्यक आहे. आणि यासाठीच विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानरचना निर्मितीसाठी शिक्षक, विद्यार्थी, वर्गवातावरण हया महत्वपूर्ण बाबी आहेत. शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमांमधून खऱ्या अर्थाने अध्ययनकर्ता ज्या वर्गामध्ये प्रत्यक्षपणे ज्ञाननिर्मितीचे काम करतो ते शालेय वर्ग ज्ञानरचनावादी होणे आवश्यक आहे.

ज्ञानरचनावादी वर्गामध्ये अध्यापन करणारे शिक्षक विद्यार्थ्यांना विविध अध्ययन संधींचा पुरवठा करणारे असणे आवश्यक आहे. ज्ञानरचनावादी शिक्षकांच्या अंगी काही वैशिष्टये असणे आवश्यक आहे.

ज्ञानरचनावादी षिक्षकाची वैषिष्टये

1. कोणत्याही वयोगटातील अध्ययनार्थ्याला नवीन अनुभवांची संवेदना ही त्याच्या पूर्वानुभवांना जोडल्यामुळे होते. त्यामध्ये काही आकलनशील नवीन कल्पना' निर्माण होण्यासाठी प्रेरणादायी शब्दांची गरज असते.
2. एखादया विषयातील चाचण्यांमधून मिळणारे गुण आणि विद्यार्थ्यांना आठवणाऱ्या घटना केवळ हाच विद्यार्थ्यांच्या विकासाचा मार्ग नाही तर त्यांच्या अध्ययन अनुभवांशी जर तो भाग संबंधित असेल तर त्यांना तो भाग आठवण्याची, गरज नसते. आणि विद्यार्थ्यांच्या प्रभावी अध्ययनामध्ये यासाठी सक्रिय अशा बोधात्मक पुनर्रचनांचा समावेश असतो.
3. अध्ययनामध्ये अध्ययनार्थी काहीतरी कृती करतो. कारण अर्थपूर्ण अध्ययनामध्ये सक्रियपणे बोधात्मक पुनर्रचना होत असतात. विद्यार्थी अध्ययन प्रक्रियेमध्ये सहभागी असतातच त्याचबरोबर त्यांचे स्वतःचे तर्क, स्वतःचे अनुभव आणि बोधात्मक विसंवादाचे निराकरण होत असते. अध्ययनप्रक्रियेत शिक्षक हा विविध कृतींचे नियोजन करणारा आणि सुविधादाता असतो.
4. प्रभावी अध्यापनात विद्यार्थ्यांमध्ये सतत सुरु असणाऱ्या एखाद्या शिकावयाच्या गोष्टीविषयीचा बारकाईने घेतलेल्या शोधाचा समावेश असतो. विद्यार्थ्यांच्या सखोल आकलनामध्ये ज्ञान मिळविण्यासाठी विचाराच्या मार्गाचा समावेश असतो.

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

१७. मूल्य रूजविण्यात शिक्षकाची भूमिका

प्रा. सौ. लक्ष्मी विष्णू भंडारे
सहायक प्राध्यापक, संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगांव.

प्रस्तावना

आज जगात चंगळवाद वाढत आहे. भोगवाद वृत्ती वाढत आहे. जगाचीही बेफिकीर वृत्ती वाढत आहे. खा–प्या मजा करा ही लोकांची वृत्ती बनत चालली आहे. आज जे जगात लोक केवळ भौतिक सुखाच्या मागे धावत आहेत त्यांना सत्य, प्रेम, सहानुभुती, प्रामाणिकपणा यांचा विसर पडत चालला आहे. आज शाळेत, महाविद्यालयात शिकणारी मुले हे सर्व विसरली तर भविष्यात त्यांच्या वाट्याला दारुण उदासिनता येईल. यासाठी मूल्यशिक्षणावर लक्ष केंद्रीत करणारी यंत्रणा आवश्यक आहे आणि ती काळाची गरज आहे. शिक्षण व मूल्यशिक्षण यात फरक नाही. ज्ञानाला आध्यात्मिक मूल्याची जोड पाहिजे. मूल्याधिष्ठीत शिक्षण भारतीय इतिहासाच्या प्रारंभपासूनच आहे. विवेकानंद म्हणतात शिक्षण ही मानव घडविण्याची प्रक्रिया आहे. मूल्ये मानवी जीवन घडवतात. मूल्यांची जोड शिक्षणाला पाहिजे. भारतासारख्या खंडप्राय देशाला आदर्श सांस्कृतिक वारसा असतानासुध्दा या वारसाचे विस्मरण आपल्याला झालं आहे. आपणही भौतिक उन्नतीसाठी मृगजळा पाठीमागे लागलो आहोत. विज्ञानयुगाला, उद्योगीकरणाला सामोऱ्या जाणाऱ्या भारताचे पाऊल चुकीचे होते. पण हे करताना भारतीयांच्या मनाचे स्वास्थ, सद्‌गुणांचा विकास व्हायला हवा. आजच्या समाजातील मूल्यशिक्षण काय आहे या संदर्भात जगदविख्यात जे कृष्णमूर्ती यांचे विचार अतिशय मोलाचे आहेत.

Education is not merely acquiring knowledge gathering and correcting facts. It is to see the significance on life as a whole but whole cannot be approached through part which is what government organized religious and authorization parties are attempting to do.

मानवी मनाचे संस्कार करण्याचे सामर्थ्य साहित्यामध्ये नक्कीच आहे. मुलांच्या ज्ञानात भर टाकून त्यांना बहुश्रुत करणे त्यांच्या विचारशक्तीचा व बुध्दीचा विकास करणे. चारित्र्य संवर्धन हा शिक्षणाचा प्रमुख उद्देश आहे. विद्यार्थ्यांवर संस्कार उत्तम दर्जाचा असला पाहिजे. मुलांची मने विकसित होतील इकडे कटाक्षाने लक्ष दिले पाहिजे. शिक्षण म्हणजे शरीर व बुध्दी यांचा समतोल विकास होय. शिक्षणाचे खरे उद्दिष्ट म्हणजे माणूस निर्माण करणे होय. राष्ट्र उभारणीसाठी शिक्षणासारखे दुसरे साधन नाही म्हणून शिक्षकांनी शिक्षणाची उद्दिष्टे जाणून घेऊन उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी अनेक उपक्रम राबविले पाहिजेत. 21 व्या शतकाकडे वाटचाल करताना लोकसंख्या, विचार, ज्ञान इ. प्रस्फोटातून व त्यातून निर्माण होणाऱ्या समस्यातून मार्ग काढून मार्गक्रमण करणारी पिढी निर्माण करताना त्यांच्यावर मूल्य संस्काराने संस्कारीत केले पाहिजे. मुलांच्या अंगी सहनशीलता येते आणि जे स्वतःच्या हितसंबंधीचे समाजाच्या हित संबंधाशी मेळ घालण्याचा प्रयत्न करते यामुळे मुलांचा सामाजिक विकास व वैयक्तिक विकास करता येतो. मुलांच्या विकासाला सामाजिक मूल्ये, सौंदर्यात्मक मूल्ये, भावात्मक मूल्यांची रुजवणूक केली पाहिजे.

Principal.

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

३१. बी. एड. प्रशिक्षणार्थीनींमध्ये मूल्य संवर्धनात सांस्कृतिक उपक्रमाच्या परिणामकारकतेचा अभ्यास

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

डॉ. मोतिलाल सुकदेव उभाळे
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे, महिला शिक्षणाशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव जि. सांगली.

प्रास्ताविक

शिक्षणाच्या सर्वच स्तरांवर शिक्षणाची ध्येये निश्चित झालेली असतात. त्या ध्येयांना अनुसरुन हेतू, उद्दिष्टे केलेली असते. त्यातभूपनच पुढे पाठ्यक्रम व पाठ्यपुस्तके संदर्भ ग्रंथ यांची निर्मितमी केली जाते. याच वाटेवर आजपर्यंतची भारतीय शिक्षणाची वाटचाल सुरु आहे. शिक्षणाचे जे अनेक हेतू आहेत त्यामध्ये 'विद्यार्थ्यांमध्ये कौशल्य विकास करणे' हे आहे. कोणत्याही प्रकारच्या ज्ञानाला आणि कौशल्याला मानवी मूल्यांचे अधिष्ठान असेल तरच त्या ज्ञानाला सव कौशल्याला अर्थपूर्णता प्राप्त होत असते. व्यवहारातही त्या ज्ञानाचा आणि कौशल्याचा सदुपयोग होत असतो. म्हणूनच प्राथमिक स्तरापासून ते उच्चशिक्षणापर्यंत विद्यार्थ्यांमध्ये मूल्यांचे संवर्धन करण्याचा जाणीवपूर्वक प्रयत्न केला जातो. त्या अनुषंगारने प्रस्तूत संशोधनाच्या लेखात शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेतील सांस्कृतिक कार्यक्रम या उपक्रमातून कौशल्ये व मूल्ये यांच्या विकासाचा अभ्यास करण्यात आलेला आहे.

शिक्षणाकडे आजही आदर्शाच्याच भूमिकेतून पाहिले जाते. त्यामुळे शिक्षकाचे संपूर्ण वर्तनातून हा आदर्श समाजाला दिसायला हवा किंवा जाणवायला हवा. कोणतेही मूल्य हे शिकवून ती विद्यार्थ्यांमध्ये संक्रमित करता येत नाहीत. तर ती मूल्यें विद्यार्थ्यांमध्ये विकसित होण्यासाठी तशा प्रकारची परिस्थिती वारंवार निर्माण करणे, अनुभव देणे किंवा जाणीवपूर्वक मूल्ये रुजविण्याची प्रक्रियेची अमंलबजावणी करणे अशा गोष्टी करणे आवश्यक असते. आणि म्हणून होणाऱ्या भावी शिक्षकांना प्रशिक्षण कार्यकाळातच संस्कारक्षम बनविणे व त्यांच्यामध्ये सर्वोत्तम मूल्यांचे संवर्धन करणे गरजेचे बनते. त्यामुळेच शिक्षकी व्यवसायामध्ये मूल्य विकसनला महत्त्व आहे. बदलत्या शिक्षण प्रणालीमध्ये जरी ज्ञानरचनावादामुळे व इतर अनेक बाबींमुळे शिक्षकाची भूमिका जरी बदललेली असली तरी मूल्य जोपासनेच्या भूमिकेत कोणताही बदल झालेला नाही. त्याअनुषंगाने शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात सांस्कृतिक कार्यक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास साधण्यावरोबरच मूल्यांची जोपासना ही जाणीवपूर्वक केली जाते. त्यामुळे सांस्कृतिक उपक्रमांचा मूल्य रुजवणूकीमध्ये होणाऱ्या परिणामंचा अभ्यास कराण्यसाच्या हेतूने सदरहु संशोधन हाती घेण्यात आलेले आहे.

संशोधनाचे शीर्षक

छात्र अध्यापकांमध्ये सांस्कृतिक कार्यक्रमांचा मूल्य जोपासनेमध्ये होणाऱ्या परिणमकारकतेचा अभ्यास

संशोधनाची उद्दिष्टे

1. छात्र अध्यापकांमधील सांस्कृतिक कार्यक्रम सादरीकरणाच्या कौशल्य विकसनाचा अभ्यास करणे.

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

३. महाराष्ट्रातील थोर शिक्षणमहर्षींच्या कार्यामधून प्रतिबिंबीत होणाऱ्या जीवनविषयक मूल्यांचा चिकित्सक अभ्यास

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

प्रा. डॉ. अनिल तानाजी पाटील
सहयोगी प्राध्यापक, संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंके महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव, जि. सांगली.

प्रस्तावना

महाराष्ट्र ही जशी संतांची भूमी म्हणून ओळखली जाते तशीच ती थोर शिक्षण विचारवंताची भूमी म्हणून है ओळखली जाते. शिक्षणाचे महत्त्व जाणून शिक्षणाची ज्ञानगंगा तळागळातील लोकांपर्यंत पोहचिवण्याचे महान का महात्मा फुले,सावित्रीबाई फुले,राजर्षी शाहू महाराज,महर्षी कर्वे, पद्‌भूषण कर्मवीर डॉ. भाऊराव पाटील, शिक्षणमहर्षी डॉ बापूजी साळुंखे, कर्मवीर हिरे, पंजाबराव देशमुख,कर्मवीर डॉ. मामासाहेब जगदाळे आणि इतर अनेक व्यक्तींनी केले आपणास दिसून येते. या प्रत्येकांची तळमळ एकच होती ती म्हणजे, शिक्षणातून समाजाचे उत्थान. समाज स्थिर आणि एकसंघ राहण्यासाठी जीवनविषयक मूल्यांची रुजवणूक करणे. त्यासाठी कर्मवीर आण्णांनी रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना केली व ब्रीद वाक्य दिले "स्वांवलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद", शिक्षणमहर्षी डॉ.बापूजी सांळुखे यांनी श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षणसंस्थेची स्थापना केली आणि ब्रीद वाक्य दिले "ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार" तर कर्मवीर डॉ मामासाहेब जगदाळे यांनी श्री शिवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना केली आणि ब्रीद वाक्य दिले "एकमेका साह्यकरु अवघे धरु सुपंथ". या तीनही थोर शिक्षणमहर्षींनी आपल्या शिक्षणसंस्थाची निर्मिती करताना महाराष्ट्राला विचारांची एक दिशा देण्याचे काम केलेले आहे. प्रत्येकांनी समाजातील गोरगरीबांना शिक्षणाची दारे खुली केली. शिक्षणातून आत्मभान जागृत करण्यासाठी आणि जीवन जगत असताना मूल्यांची जपणूक करणे हे सुध्दा एक ध्येय असले पाहिजे असे विचार मांडले.

प्रस्तुत संशोधन लेखामध्ये संशोधकाने महाराष्ट्रातील अनेक विचारवंतापैकी तीन शिक्षणमहर्षींच्या कार्याचा अभ्यास केलेला आहे. त्यांनी स्थापन केलेल्या शैक्षणिक संस्थामधून कोणकोणत्या जीवनमूल्यांचे संक्रमण होते याचा अभ्यास केलेला आहे.

समस्या विधान

जीवन जगत असताना मानवाच्या मूलभूत गरजा असतात अन्न,वस्त्र आणि निवारा याबरोबरच या मूलभूत गरजा पूर्ण झाल्यावर किंवा अधिक उत्तम होण्यासाठी आरोग्य आणि शिक्षणाकडे मानवाचे लक्ष जाते. शिक्षणाने माणसामध्ये मानवी मूल्ये रुजतात. प्रस्तुत संशोधन विषयातून महाराष्ट्रामधील थोर शिक्षणमहर्षींनी ज्या शिक्षणसंस्था स्थापन केल्या त्याद्वारे मानवी मूल्य रुजण्यास मदत झाली.त्यामुळे संशोधकाने महाराष्ट्रातील थोर शिक्षणमहर्षींच्या कार्यामधून प्रतिबिंबीत होणाऱ्या जीवनविषयक मूल्यांचा चिकित्सक अभ्यास या विषयाची निवड केलेली आहे.

Principal,

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

२२.प. पू. बापूजी. साळुंखे यांची प्रार्थना आणि श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या सांस्कृतिक केंद्रातून मूल्यांच्या सवंर्धनाचा प्रसार आणि प्रचार

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी
प्रभारी प्राचार्य, संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव, जि. सांगली.

प्रस्तावना

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे संस्थापक प. पू. डॉ. बापूजी साळुंखे यांचा जन्म दिनांक 9 जून 1919 रोजी सातारा जिल्हयातील पाटण तालुक्यातील रामापूर गावात झाला. श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेची स्थापना 19 ऑक्टोबर 1954 रोजी झाली. सन 1954 ते 1966 पर्यंत या संस्थेचे कार्य महाराष्ट्रभर अतिशय वेगाने, गतीने केले. संस्थेमध्ये प्राथमिक शाळे पासून ते पदवीव्युत्तर शिक्षणाची सुविधा निर्माण केलेल्या आहेत. सध्या विवि स्तरावरील एकूण 406 शाखा तेरा जिल्हयात कार्यरत आहेत. ज्या ठिकाणी खऱ्या अर्थाने शिक्षणाची गरज आ त्याठिकाणी शाळा निर्माण केल्या आणि बहुजन समाजासाठी शिक्षणाची गंगोत्री घरोघरी पोहचविण्याचा प्रयत्न केला महाराष्ट्राची शैक्षणिक प्रगती पथावर नेण्यासाठी श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे योगदान फार मोठे आहे. प्रत्येक शाखेतून ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार या ध्येयाची परिपूर्तीकरण्यासाठी प्रत्येक सांस्कृति केंद्रात ठरविलेल्या उदिष्टे, मूल्ये, जीवनकौशल्ये आणि गाभाघटक, संस्थेची प्रार्थना, ईशावास्योपनिशद, संस्थाब्री वाक्य, अशा आदर्शवादावर आधारित अनेक प्रकारच्या उपक्रमाची अंमलबजावणी करून त्याची सातत्या परिणामकारता तपासण्याची सातत्याने प्रयत्न केले जात आहेत.

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचा कार्यविस्तार

मराठी व इंग्रजी प्राथमिक शाळा 37, माध्यमिकशाळा 170, उच्च माध्यमिक शाळा 72, इंग्रजी माध्यम 0 वरिष्ठ महाविद्यालय 18, अध्यापक विद्यालये 08, अध्यापक महाविद्यालये 03, टेक्निकल व किमान कौशल्ये 16, रा शाळा 02, शेती विभाग 03, वसतिगृह 21, अभियांत्रिकी 02, नर्सिंग विद्यालय व कॉलेज 02, डी. फार्मसी 01, पदव्यु महाविद्यालय 11, हॉटेल मॅनेजमेंट 01, मुक्त विद्यापीठ सेंटर 10, इतर 24 अशी एकूण 406 संस्कार केंद्रे आहेत. सव सांस्कृतिक केंद्रे महाराष्ट्रातील तेरा जिल्हयातून व तीन प्रादेशिक विभागातून आणि दोन राज्यातून कार्यरत आहेत.

परिपाठ

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेच्या सर्व संस्कार केंद्रातून परिपाठ घेतला जातो. शालेय परिसरा साफसफाई केल्यानंतर शाखाप्रमुख, शिक्षक, प्रशासकीय कर्मचारी, सर्व विद्यार्थी यांच्या समवेत संगीताच्या मदती परिपाठ घेतला जातो. यामध्ये प्रथम राष्ट्रगीत, संस्थेची प्रार्थना, संविधान, बोधकथा, दैनंदिनी, ठळक बातम्या, सुविचा

Principal.

VOLUME - IX, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

1. Professional Life is Influenced by Human Values and Ethics

Sanstha Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Dr. Archana S. Chikhalikar
S. S. S. Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay, Tasgaon.

Introduction

In educational institutions at all levels, the main objectives are not only to impart efficient knowledge to the students in terms of academic concepts, make use of modern and innovative teaching-learning processes and up-grade the system of education, but also to indoctrinate moral values and professional ethics. When educators are imparting information to the students in terms of lesson plans, when students are presenting themselves within the classrooms, when heads or principals are carrying out their job duties or when the staff members are carrying out technical and clerical job duties and so forth, all the members of the educational institutions need to be aware of moral values and professional ethics. Moral values and professional ethics, would help the individuals to perform their job duties well, form good terms and relationships with others and incur pleasure and contentment.

Profession: The participation of human beings in the larger order to pursue the Comprehensive Human Goal

It is a participation involving production and production related activities. It helps to provide physical facilities for oneself and one's family.

Professional Education: The education which helps to acquire the specific skills and knowledge for any profession

Professional Ethics (also called Ethical Conduct of Profession) : right utilization of one's professional skills

A competent professional should carry out his profession with Right Understanding, Dexterity and Commitment. His efforts should be conducive to human welfare, to the happiness and prosperity of everyone and to the enrichment of nature.

To have competence in professional ethics, one should have

- Clarity about the Comprehensive Human Goal

Principal,

विज्ञान, कृषी जीवन व ग्रामीण विकास

प्रा. सौ. लक्ष्मी विष्णु भंडारे
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे
महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,तासगाव.

प्रस्तावना :

परिवर्तन हा निसर्गाचा नियम आहे. मानवाने प्राचीनकाळामध्ये चाकाचा शोध लावला आणि हळूहळू मानवाच्या प्रगतीची चाके फिरू लागली इतकी प्रगती विज्ञान तंत्रज्ञानाने केली. प्राचीनकाळामध्ये आपल्या पूर्वजांनीकल्पनासुध्दाकेली नसेल एवढी प्रगती आपण विज्ञान तंत्रज्ञानाच्या जोरावर केली आहे. मानवाने अनेक प्रकारची संशोधन करून निष्कर्ष काढले आहेत. आपल्या तंत्रज्ञानाच्या विकासामुळे आपल्या आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक विकास होत आहे. विज्ञान तंत्रज्ञानामुळे समाजाचा बघण्याचा दृष्टीकोन बदलत आहे. आपला पूर्वीचा संघर्ष म्हणजे खाण्यापिण्यासाठी होता आपल्याला वणवण भटकावे लागत असे पण विज्ञानामुळे कृषीक्षेत्रामध्ये प्रगतीहोऊन मानवाच्या मूलभूत गरजा अन्न, वस्त्र व निवारा पूर्ण झाल्या ही विज्ञान झेप म्हणजेच मानवी जातीच्या विकासाचे साधन मानलेतर चाकाच्या शोधापासूनते हवेत उडणाऱ्या विमानापर्यंत आहे. विज्ञानामुळेच निल आर्मस्ट्रॉंग चंद्रावर पोहचू शकला.विज्ञानामुळेच दळण-वळण, व्यापार, चीन, रेल्वे यासारख्या असंख्या गोष्टीचा शोध लागला. म्हणून विज्ञान हे मानवी जीवनाशिवाय पूर्णहोत नाही. मानवाचे जीवन हे संपूर्णत: विज्ञानावर अवलंबून आहे.

उद्दिष्टे :

१) भारतीय ग्रामीण जीवन माहितीहोण्यासाठी.
२) भारतीय संस्कृतीची ओळखहोण्यासाठी.
३) भारतीय संस्कृती व विज्ञानाची ओळखहोण्यासाठी.

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

विज्ञान म्हणजे सूक्ष्मातला सूक्ष्म ज्ञान आजचा तुमचा आमचा काळ विज्ञानाचा आहे. विज्ञान म्हणजे सूक्ष्मातला सूक्ष्म ज्ञान हा विज्ञानाचा पाया आहे. नुसत्या ज्ञानाचा नाहीतर भौतिकाच्या विशेष ज्ञानाचा आहे. हाकाळ अखंड आहे. त्याला अदिही नाही अंतही नाही. म्हणूनच रविंद्रनाथ टागोर म्हणतात, फुलापासून दिलेल्या सुवासाची दिलेल्या रंगाची देव मागणी करतो. कोकीळेपासून दिलेल्या कुहूकुहू ची तो अपेक्षा व्यक्त करतो. वृक्षापासूनही फळाची अपेक्षा करतो. परंतु मानवाच्या बाबतीत देवाचा नियम वेगळा आहे. परमेश्वराने माणसाला मुद्दामच अंधार दिला आहे आणि तो या अंधारातून प्रकाश प्रकट करा असेतो सांगतो.

भारतीय विज्ञानाचा विकास :

सर्व सृष्टीत मानवप्राणी थोर आहेही थोरवी हीच मानवता सिध्द करून दाखवायला हवी. कारण विज्ञान हे माणसाला देवापासून श्रध्देपासून दूर नेते असा आरोपकेला जातो. मानवाच्या दृष्टीने विज्ञानात बुध्दीइतकीचहृदयालाही भारून टाकायची शक्ती आहे.विज्ञानाचा सखोल अभ्यास शेवटी बुध्दीचा विकास करतो. आध्यात्मिक उंची वाढवतो आणि स्वत:ची नव्याने ओळख पटवून देतो. संस्कृत भाषेत एकसुंदर सुभाषित आहेते म्हणजे,विज्ञान हा मानवाला मिळालेला एक प्रभावी डोळा आहे. त्याचा उपयोग न करणारेच आंधळे व दुबळे आहेत. पण याचा उपयोगकरणारा माणूस सर्व प्राण्यात आपल्या बुध्दीच्या जोरावर विज्ञानाच्या किमयेनेश्रेष्ठठरला आहे. पण या विज्ञानाच्या मुळातूनच शोध घ्यायचा असेलतरत्यासाठी आपल्या भारतीय संस्कृतीने पुराणातून सांगितलेल्या विज्ञानाचा आधार घेणेगरजेचे आहे. जे विज्ञान आपल्या पुरातन धर्म ग्रंथात मांडलेले आहेतेच विज्ञानाचा आज आपल्याला येताना दिसत आहे.

१) वैज्ञानिक, आध्यात्मिक, सांस्कृतिक भव्य दिव्य वारसाबद्दल गौरवोद्‌गार काढतानासुध्दा त्यांना पुराणाच्याच आधाराने रहावे लागते. भारताच्या सामाजिक जीवनात युगानयुगे आपले स्थान आढळपणे टिकून आहे. भारताच्या सामाजिक जीवनात युगानुयुगे आपले स्थान आढळ ठेवणारे श्रीराम व श्रीकृष्णाने व्यवहारवाद शिकवला तर रामाने राष्ट्राच्या कल्याणासाठी राजकर्तव्यात किंचित देखीलकसूरकरू नयेत्यासाठी वैयक्तिक सुखाचाहोम करावा लागला तरी चालेलहेच शिकविले श्रीरामश्रीकृष्णाच्या पोथ्या पुराणातून जे उल्लेख येतातत्यातले बरेचसे आज नव्याने संशोधित होऊन जगासमोर येत आहेत.

२) रामायणातून आपल्याला त्या काळच्या यांत्रिक आणि वैज्ञानिक प्रगतीचे उल्लेख जिथे जिथे येताततेे वाचले की थक्क व्हायला होतं. काशीखंडात दिवोदास राजाने आपल्या राज्यातून अंधाराला नाहिसेकेलेहोते. गावागावाला छोटेसूर्य दिलेहोते. हे वाचताना अतिशयोक्तीचे वाटते पण आज या घटकेलासौर उर्जा ही नुसतीकल्पनाच राहिलेली नाही. तरसूर्याची उष्णता व प्रकाश साठवून ठेवता

Principal,

६) डॉ).मुलकलवार पमोद .मुलकलवार मनीषा व डॉ .२०१५तणावाचे प्रबंधन (:एक चिकित्सक अभ्यास : करण्याचे कौशल्य आत्मसात करणे ही काळाची गरज Vidyabharati International Interdisciplinary Research Journal 4(2) Page 152 – 161

७) डॉहमीद दाभोलकर ., सातारा .hamid.dabholkar@gmail.com

८) मानसशास्त्र विभाग, भोंसला मिलिटरी कॉलेज, नाशिक

९) https://www.mahamtb.com//Encyc//31/3/2020article-on-How-to-fight-Corona-.html

१०) कोरोनाशी कसे लढायचे ? दै सकाळ .दि. -31Mar- 2020

93

महाविद्यालयीन स्तरावरील विद्यार्थ्यांच्या अध्यापनामध्ये वेबबेस्ड लर्निंग चा वापर आणि त्यापुढील आव्हाने

डॉ. अनिल तानाजी पाटील
(सहयोगी प्राध्यापक)
संस्थापाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय तासगाव जिल्हा सांगली

प्रास्ताविक:

Principal,

Sanskruti International Multidisciplinary Research Journal
IMPACT FACTOR - (IFSIJ) – 5.565 (2020), (CIF)–4.186 (2018)
Special Issue 008 - स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकांचे योगदान
E-ISSN: 2455-1511
March- 2021

Sanstha Mata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

कर्मवीर डॉ.मामासाहेब जगदाळे यांचे स्त्री शिक्षणातील योगदान: एक चिकित्सक अभ्यास

डॉ. अनिल तानाजी पाटील
सहयोगी प्राध्यापक, संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव

प्रस्तावना :

महाराष्ट्र ही जशी संतांची भूमी म्हणून ओळखली जाते, तशीच ती थोर शिक्षण विचारवंताची भूमी म्हणून ओळखली जाते. शिक्षणाचे महत्त्व जाणून शिक्षणाची ज्ञानगंगा तळागाळातील लोकांपर्यंत पोहचवण्याचे कार्य म.फुले, सावित्रीबाई फुले, राजर्षी शाहू महाराज, सयाजीराव गायकवाड, महर्षी कर्वे, कर्मवीर भाऊराव पाटील, शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे, कर्मवीर हिरे, पंजाबराव देशमुख, कर्मवीर मामासाहेब जगदाळे आणि इतर अनेक व्यक्तींनीं केलेले आपणास दिसून येते.

महाराष्ट्रातील सोलापूर आणि उस्मानाबाद जिल्हा हा सतत अवर्षणग्रस्त जिल्हा म्हणून ओळखला जातो. अशा जिल्ह्यातील मुलामुलींना शिक्षणाचे महत्त्व समजावे आणि गोरगरीब शेतकऱ्यांचे, कष्टकरी समाजाचे चांगले व्हावे यासाठी कर्मवीर मामासाहेब जगदाळे यांनी श्री शिवाजी शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना बार्शी येथे केली.

कर्मवीरांचा जन्म बार्शी तालुक्यातील चारे या गावी दिनांक ४ फेब्रुवारी १९०३ रोजी झाला. गोविंदराव आणि मुक्ताबाई हे जोडपं खरेखुरे विठ्ठलभक्त त्यामुळे जन्मापासूनच वारकरी पथांची शिकवण बाल निवृत्तीला मिळत गेली.

कर्मवीर मामांचे श्रध्दास्थान संत तुकाराम, छत्रपती शिवाजी महाराज आणि महात्मा ज्योतिबा फुले या महापुरुषांचा प्रभाव त्यांच्या जीवनावर अधिक होता. 'विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली, नीतिविना वित्त गेले, वित्ताविना शुद्र खचले, इतके अर्थ एका अविद्येने केले'. या विचाराची मोहिनी त्यांच्यावर पडली. सन १९४७ ला भारताच्या इतिहासात जसे महत्त्व आहे तसेच संस्थेच्या इतिहासामध्ये ही

Principal,

Sanskruti International Multidisciplinary Research Journal
IMPACT FACTOR - (IFSIJ) – 5.565 (2020), (CIF)–4.186 (2018)
Special Issue 008 - स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकांचे योगदान
E-ISSN: 2455-1511
March- 2021

Tasgaon, Dist. Sangli, Pin 416 312

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षण व स्त्री शिक्षणाबाबत चे विचार

डॉ. अर्चना शांतिनाथ चिखलीकर
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय तासगाव, सांगली- 416 312
Email ID- smartpallavi16@gmail.com

प्रस्तावना:

'स्त्रियांची प्रगती ज्या प्रमाणात झाली असेल त्यावरून एखाद्या समाजाची प्रगती मी मोजित असतो. म्हणूनच हा समुदाय पाहिल्यावर मला खात्री वाटते व आनंद होतो की आम्ही प्रगती केली आहे.' महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी २० जुलै १९४२ रोजी नागपूर येथे आयोजित 'ऑल इंडिया डिप्रेस्ड क्लासेस वीमेन्स कॉन्फरन्समध्ये महिलांना उद्देशून केलेल्या भाषणातील वरील ओळी म्हणजे या महामानवाच्या महिलांच्या सर्वांगीण प्रगतीविषयक दृष्टिकोनाचा परिचय देतात.

स्त्रियांच्या प्रगती वरच समाजाची प्रगती अवलंबून आहे.स्त्रियांनी स्वच्छ राहण्यास शिकावे व सर्व दूर गुणांपासून मुक्त राहावे. बाबासाहेब स्त्रियांना म्हणत तुमच्या मुलांना शिक्षण द्या, हळूहळू त्यांच्या मनात महत्त्वाकांक्षा जागृत करून, ते थोर पुरुष होणार आहेत असे त्यांच्या मनावर बिंबवा.

प्राचीन संस्कृतीतील स्त्री प्रतिमा:

भारतीय संस्कृतीचा विचार करता स्त्रियांना कायमच दुय्यम स्थान देण्यात आले असले तरी अल्पप्रमाणात का होईना स्त्रियांना आदराचे असले तरी त्यांना विशिष्ट परिघ मात्र ओलांडू दिला गेला नाही. अतिप्राचीन काळात मातृसत्ताक पद्धती अस्तित्वात होती. अथर्व वेदातील संदर्भावरून, त्या काळातील स्त्रीला उपनयन संस्कार करण्याचा अधिकार प्राप्त होता. स्त्रोत सूत्रानुसार स्त्रिया वेदमंत्राचा पाठ करू शकत होत्या आणि त्या स्त्रियांना वेदांचे अध्ययन करण्याकरिता शिकविले जात होते. पाणिनीच्या अष्टाध्यायीनुसार स्त्रिया गुरुकुलामध्ये जात होत्या आणि वेदांच्या वेगवेगळ्या शाखांचा अभ्यास करीत होत्या. पतंजलीच्या महाभाष्यानुसार स्त्रिया शिक्षिका होत्या आणि लहान मुलींना वेदाचे अध्ययन करणे शिकवित असत. धर्म, आध्यात्म आणि तत्वमीमांसेच्या सर्वात कठीण विषयांवर स्त्रियांची पकड होती. असे जनक आणि सुलभ, याज्ञवल्क्य आणि गार्गी, याज्ञवल्क्य आणि मैत्रेयी, शंकराचार्य आणि विद्याधारी यांच्यातील सार्वजनिक विवादाच्या घटनांवरून मनूच्या आधी स्त्रिया ह्या शिक्षण आणि त्यामुळे प्राप्त ज्ञानाच्या आधारे उच्च शिखरावर पोहोचल्या होत्या. त्यामुळे 'जननी जन्मभूमी श्च स्वर्गादपी गरीयसी' ज्यांचा अत्युच्च गौरव केला गेला, त्या स्त्रियांचे अवमूल्यन कुणी केले? त्यांचे स्थान कुणी नाकारले? त्यांचे पतन घडविण्यास कोण कारणीभूत झाले? अशी प्राचीन

Sanskruti International Multidisciplinary Research Journal
IMPACT FACTOR - (IFSIJ) - 5.565 (2020), (CIF) - 4.186 (2018)
Special Issue 008 - स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकांचे योगदान
E-ISSN: 2455-1511
March- 2021

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकाचे योगदान-- महर्षी धोंडो केशव कर्वे

प्रा. सौ.लक्ष्मी विष्णु भंडारे
संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय तासगांव
email: lvbhandare@gmail.com

प्रस्तावना :

जीवनाचा शिल्पकार म्हणजे आई, पहिला गुरु म्हणजे आई. आणि सर्व गुन्हे माफ असलेले जगातील एकमेव न्यायालय म्हणजे आईच. आई म्हणजेच स्त्री. जी कुठल्याही मुलाला भेदभाव करत नाही. सर्वांना समानतेनी व एकोप्याने वाढविण्याची प्रेरणा देते. स्त्रियांना समाजातील मानसन्मान तो मानसन्मान पाहिजे. अगदी पूर्वकाळापासून ते आजपर्यंत स्त्रियांचा प्रवास हा अतिशय खडतर व त्रासदायक आहे. फार पूर्वी मानव जंगलात राहत असे तिथेच कंदमुळे, मांस खाऊन जगत असे. त्याला काही काळानंतर समूहाने व एका ठिकाणी राहणे आवश्यक वाटू लागले. त्यामुळे त्याचा फायदाही झाला व त्याच्या एकूण प्रवासातून आज मानव चंद्रावर पोहचला आहे. आपल्या कोणत्याही गोष्टीत स्त्रियांचा सहभाग नगण्य आढळतो. परंतु आजकाल यामध्ये फार मोठा फरक जाणवत आहे. हे सर्व स्त्रियांनी साधलेली विविध स्तरावरील प्रगती यामुळेच. भारतातील स्त्रियांना लक्ष्मी समजले जाते. स्त्रिला देवी समजले जाते. या भारतात स्त्रियांचा विकास करू पाहणारे एकमेव सुरवातीचे म्हणजे महात्मा ज्योतिबा फुले. त्यांनी प्रथम आपल्या पत्नीला शिक्षण दिले आणि पुढे त्याच भारतातील प्रथम महिला शिक्षिका म्हणून उदयास आल्या. त्या म्हणजे सावित्रीबाई फुले. सावित्रीबाईंनी खरेखुरच जिवाचे रान करून शिक्षण दिले. त्यांनी महिलांना चूल व मूल बाहेरची दुनिया पाहण्याचे व त्याचा उपयोग करून आपले जीवन स्वाभिमानयुक्त जगण्याचे ज्ञान दिले.

महिलांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण करून त्यांना स्वावलंबनयुक्त बनविण्यासाठी व त्यांच्यातील व्यक्तिमत्व सर्वांगीण विकास करणे यामध्ये महिलाना त्यांचे योग्य ते स्थान देण्याची मानसिकता जगातले काही देश वगळता कुठेच दिसत नाही.

आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक आणि वैज्ञानिक क्षेत्रात स्त्री—पुरूष समता स्थापन करून स्त्रियांना आत्मविकासाची संधी मिळवून देणे. तिला माणूस आणि नागरिक म्हणून प्रतिष्ठा देणे. समाजजीवनात बरोबरीचे हक्क देणे. ते बजाविता येतील असे वातावरण निर्माण करणे हा शासनाच्या महिलाविषयक धोरणांचा उद्देश आहे. स्त्रियांचे सबलीकरण हा गेल्या काही वर्षात शासकीय धोरणे, योजना, आंतरराष्ट्रीय संस्थांचे उपक्रम इत्यादींना अग्रक्रम विषय झाला आहे. या संकल्पनेसाठी सबलीकरण,

Principal

Sanskruti International Multidisciplinary Research Journal
IMPACT FACTOR - (IFSIJ) – 5.565 (2020), (CIF)–4.186 (2018)
Special Issue 005 - स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकांचे योगदान
E-ISSN: 2455
March- 20

Sanmitra Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli
Pin. 416 312

महात्मा फुले यांचे स्त्री शिक्षण विषयक विचार

प्रा. डॉ. मोतीलाल सुकदेव उभाळे
संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव. जि. सांगली.

1)प्रस्तावना:-

महात्मा ज्योतीबा फुले हे भारतीय समाजक्रांतीचे जनक होते. 'सामाजिक क्रांतीचे तत्त्वज्ञान शैक्षणिक तत्त्वज्ञानापासून वेगळे नाही' असे महात्मा फुले मानत असत. अर्वाचीन काळात समाजाला ज्ञानापासून दूर काढणारा हा एक महापुरुष होय.महात्मा फुले हे स्री शिक्षणाचे आद्य पुरस्कर्ते होते. भारतामध्ये त्या काळी असलेल्या अनेक अनिष्ट प्रथांविरुद्ध त्यांनी बंड केले. जातीभेदावर त्यांनी प्रखर हल्ला चढवला. समतेची घोषणा केली.पददलितांचा उद्धार करण्यासाठी त्यांनी आपले संपूर्ण आयुष्य वेचले. सत्यशोधक समाजाची स्थापना करून बहुजन समाजाच्या हितासाठी शिक्षण देण्याचा प्रयत्न करणारे ते पहिले समाज सुधारक होते. महात्मा ज्योतिराव फुले यांनी 1848 मध्ये पुण्यात भिडे यांच्या वाड्यात पहिली मुलींची शाळा काढली. आणि इथल्या सनातनी समाज व्यवस्थेला शिक्षणाचा, सत्तेचा व संपत्तीचा अधिकार नव्हता. त्या काळच्या समाजामध्ये स्त्रियांविषयी कमालीची हीन भावना होती. 'स्री म्हणजे नरक, मार्गस्थदीपिका, स्री म्हणजे पापाचे मूळ' ही मानसिकता असणाऱ्या समाजात धर्म व्यवस्थेचे प्रचंड प्रावल्य होते. अशा या समाजात महात्मा फुले सर्वप्रथम स्री शिक्षणाची आणि स्त्री-पुरुष समानतेची आग्रही मागणी करतात. आपली पत्नी सावित्रीबाई फुले हिला शिकवतात आणि शिक्षिका म्हणून शाळेत शिकवायला पाठवतात. म्हणून सावित्रीबाई फुले या भारतातील पहिल्या स्त्री शिक्षिका ठरल्या. हे महात्मा फुले यांचे मोठे क्रांतिकारी कार्य होते. ते म्हणत असत की,' स्त्री ही पुरुषापेक्षा श्रेष्ठ आहे पुरुष शिकला तर एकच एकटाच शिक्षक होतो, परंतु स्त्री शिकली तर संपूर्ण कुटुंब शिक्षित होते' ही महात्मा फुले यांची शिकवण होती. त्यामुळे त्यांचे स्त्रियांच्या शिक्षण विषयक विचार आणि त्या मागील अर्थ समजून घेणे आवश्यक ठरते.

Principal.

B.Aadhar International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - (SJIF) –7.675, Issue NO, 291 (CCXCI) H
2278-9308
April, 2021

Vital Role Of Woman In Environmental Movements Of India.

Dr.Archana S.Chikhalikar
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay.Tasgaon. ,Email-smartpallavi16@gmail.com

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Introduction-

'We have no replacement planet,we have only this one and we have to take action.'

Greenpeace UK.

The India experiences an exploitation of natural resources as there is blind following of western lifestyle. Use and throw activities have got standard in society. Conflicts in the society take place due to unbalancing of nature. Man and animal conflicts are growing at high speed.

Women play a vital role in managing and planning natural resources at all levels in society, and are most affected by environmental degradation. Much amount of time which is spent for household activities is directly related to environment. Hence environmental protection and conservation are the topics which are clo4se to her heart. Women by nature are soft and sensitive but when any issue become unbearable agitation and rebelling activities take place.

As agriculture started by women in ancient time , she has inborn vision for environment. Hence there is remarkable participation in Environmental movements.

Environmental Movements in India.

What is an Environmental Movement?

An environmental movement is defined as a social or political movement, for the conservation of environment or for the improvement of the state of the environment. The terms 'green movement' or 'conservation movement' are alternatively used to denote the same.

The environmental movements favour the sustainable management of natural resources. The movements often stress the protection of the environment via changes in public policy. Many movements are centred on ecology, health and human rights.

Environmental movements range from the highly organized and formally institutionalized ones to the radically informal activities.All movements are not global some took place to fight local issues also.

The spatial scope of various environmental movements ranges from being local to the almost global.

Environmental movements range from the highly organized and formally institutionalized ones to the radically informal activities

1. Women are dependent on environment to fulfill many of their daily needs like collecting wood, water, fodder,food etc
2. Women empowerment helps to raise the standard of living of family and moving away from traditional life which affects the environment
3. They help inculcate the good values in the children which helps in creating a society more aware and sensitive to needs of environment
4. In developing societies which are mostly patriarchal women stay at home and close to nature and have a influence both in degradation or conservation
5. Women are worst sufferers of environmental degradation as it affects their daily routine and increasing their load and would be more sensitive.

"Advancing gender equality, through reversing the various social and economic handicaps that make women voiceless and powerless, may also be one of the best ways of saving the environment."

—Amartya Sen, 1998 Nobel Laureate in Economics

Principal,

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal (A Peer Reviewed Referred) ISSN – 2454 - 7905

भाषा अध्यापनातून पर्यावरण शिक्षण

प्रा.डॉ.लक्ष्मीविष्णू भंडारे

श्रेयामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,तासगाव, नाशिक.

Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

सारांश:

सध्याच्या परिस्थितीत सध्याच्या ढासळलेल्या पर्यावरणाच्या अवस्थेत सध्या ज्या वेगाने पर्यावरणाचा ऱ्हास होत आहे. लोकसंख्येची अनियंत्रित वाढ झाल्याने नैसर्गिक स्त्रोतांच्या व प्रदूषणाचे संकट उभे आहे म्हणून विद्यार्थ्यांना विविध विषयांचे गांभीर्य व तीव्रता जर लहान वयापासून कळाली तर त्याचे विधायक घडण्याची शक्यता असते. म्हणून सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयानुसार हा विषय स्वतंत्र अनिवार्य विषय म्हणून जाहीर करण्यात आला .हा विषय शिकवण्यासाठी प्रत्येक शिक्षकाला या विषयाची पार्श्वभूमी उद्दिष्टे आणि माहिती असणे आवश्यक आहे. पर्यावरण शिक्षण या विषयाच्या अध्यापनाचा मार्ग आपल्याला स्पष्टपणे दिसू शकतील पर्यावरण शिक्षणासाठी जागतिक स्तरावर अनेक प्रयत्न सुरू आहे.पर्यावरण पर्यावरणविषयक शिक्षणाच्या मधील स्वीडन मधील स्टॉकहोम येथे भरलेली परिषद पर्यावरण विषयक जाणीव जागृती घडवून आणण्याची गरज लक्षात घेऊन आयोजित केली होती.१९७२ साली एक सर्व संमत जाहीरनामा काढण्यात आला. त्याचे वैशिष्ट्य म्हणजे पर्यावरण शिक्षणाची आवश्यकता आहे. पर्यावरण धोरणासंबंधी विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती निर्माण करणे पर्यावरणातून विविध अनुभव देणे ज्ञान देणे तशी संधी उपलब्ध करून देणे. सकारात्मक आवृत्तीचा विकास करणे, सकारात्मक मूल्य रूजविणे या दृष्टिकोनातून पर्यावरण म्हणून भाषा शिक्षण हे साध्या न बनता विचार संवर्धनाचे साधन बनलेपाहिजे.भाषा शिक्षणाचे वैशिष्ट्य लक्षात घेऊन जन जागृतीच्या विषयासाठी भाषा किती महत्त्वाचे आहे हे लक्षात येते. मूल्य शिक्षण हे सर्व विषयांमधून देता येईल हे जरी खरे असले तरी भाषा विषयाचे माध्यमिक शाळांमधील अधिक महत्त्व मान्य करावे लागते.म्हणून राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात घटक भाषा विषयातच आहे. राष्ट्रीय एकात्मता,स्त्री पुरुष समानता, सामाजिक अडसरांचे निर्मूलन अनेक घटकावर केलेली उत्तम मांडणी शब्द बद्ध केलेली असते. हे सर्व भाषा विषयातच येते इतकेच नव्हे तर भारतीय स्वातंत्र्य लढ्याची गाथा देखील इतिहास विषयापेक्षा भाषा विषयात अधिक सजीव व रंजक व भावपूर्ण होते शूर पणाही दाखवता येतो. भाषेविषयी तसेच वैज्ञानिक दृष्टिकोनाचा गाभा देखील विज्ञान विषयातून येत नाही तितके भाषा विषयातील अध्यापन आतून दाखवता येते.

प्रास्ताविक : -

उद्दिष्टे जीवनाकडे सकारात्मक दृष्टीने पाहण्याची एक आंशा म्हणजे वने खरंतरतणावमुक्त बनण्यासाठी मानव सतत वनातील एकटेपणात सोडतो.भारताच्या इतिहासात हिरवी सृष्टी चे अतिशय महत्त्व [illegible]चे मनं पठण हे त्या झाडाझुडपांच्या सानिध्यात होत असे [illegible]

Principal,

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal | ISSN : 2278-9308
Impact Factor -(SJIF) -7.675,Issue NO, 329 (CCCXXIX) E | December, 2021

Working Women's Problems Are Never Ending But There Is Ray Of Hope With Smart Solutions.

Dr.Archana Chikhalikar
S.S.S.Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay ,Tasgaon Dist-Sangli
Smartpallavi16@gmail.com

Sahshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312
Principal,
Sahshamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

Introduction-

During the early Vedic period it is generally believed that women enjoyed relatively high position in Indian society.(This is also restricted for few positions, common women were always neglected.) They enjoyed freedom for spiritual progress and intellectual development but in the later Vedic period the status of women degraded and lots of restrictions came to be imposed on them. during the period of Mughal rule the position of women slumped further it touched the lowest ebb during the British period. consequently women wear marginalized and where are denied equal opportunities of education of work employment opportunities of cultural and intellectual attainment and political rights.

Number of social and religious reformers-Raja Ram Mohan Roy, Dayanand Saraswati, Swami Vivekananda, Mahatma Jyotiba Phule, Mahatma Gandhi and others have taken initiations to improve the condition of women in India. Social change had carried out mainly due to education.Though condition was little improved but position of the women has not changed.Women's role in domestic ,household activities was not at all changed. New education had afforded them a little responsibility but not the position of equality with men.

Ever since the evolution of the human species women have been entrusted certain types of work in primitive society main fought hunted and went to the sea by women engaged in the less dangerous and more circumscribed occupations the basic division of labour illustrate the force which probably operated give society its orientation towards the division of labour illustrate the force which probably operated given society is orientation towards the division of activities between men and women in this way women had always work she was not drawn in the household but an active bee.She had distinct economic functions to perform.

The contribution of women in the Nations and the society's will be and advancement is no less than that of male and it has not to be measured simply in figures. The urban working women all over the country have proved that they can not only match but also Excel made in various skills if equal opportunities available to them without any discrimination. Despite the perfect working women are discriminated against in every sphere of life and that have remained largely backward so far.

Women who constitute more than half of the world's population are facing problem since ancient times. Their operation is persistent and universal and IT solutions are complicated in spite of this woman's question has of late attracted the attention of social scientist who find plenty of areas still unexplored.

In this modern age women are also entering into liquidated job in order to enhance the family income and prestige and utilise their education and social status further than nearly due to the chronic constant Pramila Kapoor the in a box the changing status of working women in India also stated the educated urban working women have begin to realise that job can raise their self-esteem and self-

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal | ISSN : 2278-9308 December, 2021
Impact Factor - (SJIF) -7.675, Issue NO, 331(CCCXXXI)

स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतीय विचारवंत-योगी अरविंद यांचे शैक्षणिक विचार

डॉ.सौ.लक्ष्मी विष्णू भंडारे
सहाय्यक प्राध्यापक संस्था माता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र
महाविद्यालय ,तासगाव

सारांश-अखिल मानव जातीच्या सुख समाधानाच्या अनिरत हव्यास जागतिक शिक्षण पद्धतीच्या संदर्भात योगी अरविंदांचे शिक्षण प्रणाली बाबत मोठे महत्त्व आहेच त्यामुळे अरविंद योग हे जगातील महापुरुषांपैकी एक थोर विचारवंत म्हणून मान्यता पावले त्यांच्या अध्यात्मिक जीवनाचा पगडा त्यांच्या सर्वच कार्यावर पडला होता. म्हणूनच त्यांच्या जीवन प्रवाहाचा त्यांच्या तत्वज्ञानाचा शैक्षणिक विचारांचा योगी अरविंद यांनी संपूर्ण आयुष्य योग सामर्थ्याचा अखिल मानव जातीचे हित साधण्यासाठी त्यांनी हा खडतर मार्ग स्वीकारला. व्यक्ती सुखाचा संपूर्णपणे होम करून मानवतेसाठीध्यानधारणा करण्यात योगी अरविंद विरक्त गेले .जीवनध्येयास एक प्रचंड कलाटणी मिळाली. योग - साधना व योग तत्वज्ञान या विषयावर पदार्पण केलेल्या अरविंदांना दोन्ही क्षेत्रात पूर्णत्व प्राप्त झाले. त्यांच्या प्रचंड व प्रतिभावान साहित्यात शिक्षणविषयावर अनेक मूलग्राही विचार व्यक्त केलेले आढळतात तर संपूर्ण मानव जातीचे भवितव्य बदलून टाकणे हे शिक्षण पद्धतीस शक्य आहे. असे त्यांचे मत होते. म्हणून योगी अरविंदांनी राष्ट्रीय जागृती साठी' कर्मयोगिनी 'नावाचे मासिक सुरू केले व त्यातून सर्व जनतेला खराखुरा कर्मयोग शिकविण्याचा उद्योग सुरू केला .या मासिकात येणाऱ्या विविध विषयात राष्ट्रीय शिक्षणास बरेच महत्त्व दिले गेले होते. योगी अरविंदांनी राष्ट्रीय शिक्षणासंबंधी चे स्वतःचे मूलभूत विचार मांडलेले दिसून येतात. योगी अरविंद यांच्या पाश्चिमात्य शिक्षण पद्धतीने जुन्या विचारांना तिलांजली देऊन नवे विचार, नवे तंत्र ,नवी तत्वे अंगीकारून बरीच प्रगती साधता येते असे सांगत.

पाश्चिमात्य शिक्षण पद्धतीला शिरोधार्य मानून ते स्वतः मूलगामी विचाराचे भोक्ते बनले. आणि संबंधित त्यांची काही ठाम मते होती. अध्ययन विषयक काही सत्यतत्त्वे त्यांनी व्यक्त केले आहेत.

त्यांची तत्वे पुढील प्रमाणे ---

1. आपण नवीन असे काहीच शिकवत नसतो हे त्यांचे पहिले तत्त्व आहे--- जॉन ड्युई व रुसो या शिक्षणतज्ञांपासून सर्वांनी शिक्षण विषयक विचारवंतांनी बालकावर ज्ञानाची सक्ती करू नका असा सतत आग्रह धरला आहे. पौर्वात्य व पाश्चिमात्य मानसशास्त्रज्ञांच्या मते ज्ञान हे लादता येत नसते. शिक्षकाची भूमिका ज्ञान लादण्याची नसून फक्त मार्गदर्शकाची ज्ञानार्जनाची दिशा दाखवण्याची असते असे त्यांचे मत होते.

2. अध्यापनाचे दुसरे तत्त्व- बालकांच्यामनोविकासाच्या स्वरूपाचे योग्य ते आकलन शिक्षकास झाले पाहिजे.--- .नवशिक्षितांच्या मनाच्या विकासाचे जे काही टप्पे असतात ते लक्षात घेऊनच शिकणाऱ्याची प्रगती साधता येते. नैसर्गिक रित्याच आवड ज्यालाज्या विषयाची अभ्यासक्रमाची अगरव्यवसायाची मुळीच गोडी वाटत नाही त्यांच्यावर ती गोष्ट लादल्यास शिकणाऱ्याचेच नुकसानच होते. जे पालक आपल्या वैयक्तिक प्रतिष्ठेसाठी आपलीआवड निवड आपल्या मुलावर लादतात त्या पालकांना त्या पालकांच्या वर योगी अरविंद यांनी अत्यंत कठोर टीका केली आहे. त्यांनी रानटी अडाणी व कालबाह्य विशेषणांनी संबोधले आहे .व्यक्तीला उपजतच आणि नैसर्गिक प्रवृत्ती त्यांच्या मन व धर्माविरुद्ध जाण्यास सक्ती करणे म्हणजे व्यक्तीचे आयुष्य बरबाद करण्यासारखेच आहे त्यामुळे त्यांनी याव खुंटो व्यक्ती पूर्णत्वाच असते त्याच्याच जोरावर व्यक्ती मोठी होत असते मात्र शिक्षकाने बालकातील ही सुप्त शक्ती किंवा गुण-कौशल्ये शोधून त्यांची जोपासना करण्यास मदत केली पाहिजे.

3. तत्त्व म्हणजे ज्ञाता कडून अज्ञाताकडे वर्तमानातून भविष्याकडे हे अध्ययनाचे तिसरे महत्त्वाचे सूत्र आहे ---.प्रत्येक बालकाचे उपजत गुण दोष व त्यांच्या भोवतालची परिस्थिती या दोहोंचाही विचार करून ठरवले पाहिजे .या सूत्राचा अर्थ असतो प्रत्येकाच्या व्यक्तिविकास हा व्यक्तीच्या नैसर्गिक व अनिर्बंध विकासास अत्यंत मोठे महत्त्व आहे. समाजातील बहुसंख्य लोक सामान्य बुद्धीचे असतात. त्यांच्याबाबतीत भूतकाळ हा पाया वर्तमान हे साहित्य व भविष्यकाळ हा ध्येय बिंदू या तत्त्वाने च गेले पाहिजे असे योगी अरविंद म्हणतात. आपले भवितव्य घडविण्यासाठी योग्य ते स्वातंत्र्य मिळाले पाहिजे. झपाट्याने बदलणाऱ्या जीवनात संधी मिळालीच पाहिजे शैक्षणिक सुसंधी भारतीय व्यक्तीच्या संवर्धनासाठी व यशासाठी आवश्यक आहे. विविध मानसिक शक्ती हीन शिक्षणाची अपेक्षा आहेत भारतीय संस्कृती सर्व सुप्त शक्तींना जागृत जास्त उपयोग केला पाहिजे

Principal

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor -(SJIF) -8.575,Issue NO, 337(CCCXXXVII)
ISSN : 2278-9308
February 2022

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon.
Dist. Sangli.
Pin. 416 312

शाहू महाराज यांचे शैक्षणिक व सामाजिक कार्य

डॉ. सौ. लक्ष्मी विष्णू भंडारे
संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय ,तासगाव
ई मेल - lvbhandare@gmail.com

सारांश -

सारांश- संतांची , राष्ट्रनायकांची, क्रांतिवीरांची सामाजिक कार्यासाठी झटणाऱ्या सुधारकांची मानवतेच्या मूल्यांची स्थापना करण्यासाठी लढणाऱ्या कार्यकर्त्यांची विचारवंतांची भूमी म्हणून ओळखली जाते. विचारांची गती काही वेगळी व्यक्ती असते.समाजमन घडविण्याचे कसोशीने प्रयत्न केले त्यातीलच एक नाव म्हणजे शाहू महाराज होय. महाराष्ट्राच्या सामाजिक परिवर्तनाच्या इतिहासात राजर्षी शाहू महाराजांचे स्थान फार वरच्या दर्जाचे आहे. अनेक राज्यात बहुसंख्य समाजाला दीर्घकाळ शिक्षण ,राजकीय सत्ता ,सामाजिक स्थान व प्रतिष्ठा यापासून वंचित राहिला महाराष्ट्रात तसे झाले नाही त्या बाबतची जागृती महात्मा फुले यांनी केली त्यानंतर या समाजाचे परिवर्तन घडवून आणण्याच्या कामात महत्त्वाची कामगिरी बजावणारे कर्मवीर शिंदे, राजर्षी शाहू महाराज, कर्मवीर भाऊराव पाटील यापैकी शाहू महाराज हे छत्रपती होते आणि आपल्या राजसत्तेचा उपयोग त्यांनी वंचित समाजात जागृती निर्माण करण्यासाठी केला होता. यामुळे सामान्य लोकात ही जागृती झाली म्हणून महाराष्ट्र सरंजामशाहीचे दोष फारसे दिसत नाहीत. सामाजिक परिवर्तनाच्या या कार्यामुळेच मराठी समाज हा त्यानंतर स्थान या देशाला या देशातला समाज आधुनिक समाज निर्माण झाला .

शैक्षणिक कार्य–

शिक्षण हेच आमचा तरणोपाय आहे. शिक्षणाशिवाय कोणत्याही देशाची प्रगती होऊ शकत नाही . देशासाठी उत्तम लढवय्ये वीर निर्माण व्हावेत म्हणूनच सक्तीच्या मोफत शिक्षणाची हिंदुस्थानाला अत्यंत आवश्यकता आहे . विविध जातीच्या लोकांना विद्या मंदिराचे दरवाजे उघडे केले पाहिजे. विद्येचा प्रसार करण्याचा प्रयत्न करणे प्रत्येकाचे काम आहे. विद्यार्थी वसतिगृह स्थापन करणे हे कोल्हापूरचे वैशिष्ट्येआहे. शाहू महाराजांनी कलाकौशल्य शाळा निर्माण व्हाव्यात यासाठी प्रयत्न केले.शाळेसंबंधी आपले कौशल्य आपल्यापुरते मर्यादित न ठेवता इतरांनाही कौशल्याचा उपयोग व्हावा म्हणून त्यांनी प्रयत्न केले . त्याचे कौशल्य दुसऱ्या व्हावयाचे नाही ही घातक प्रवृत्ती होते तिच्यामुळे कलांचा उपयोग व्हावा विद्येचे खरे लक्षण गुप्त ठेवून होत नाही.तर ती सर्वांच्या पर्यंत पोहोचली पाहिजे. आपली कला इतरांपर्यंत पोहचली पाहीजे. जाती-पाती बाहेरील आपल्या शिल्प शाळेत येऊन आपल्या मुलांच्या बरोबर त्या शिक्षण देण्यास तयार करणे.हीच संतोषाची गोष्ट आहे. एखाद्या व्यक्तीच्या गरजेतून एखादा उपक्रम शाहू महाराजांनी सुरू केला असेल पण त्यालाही चिरस्थायी संस्था रूप देण्याची दक्षता त्यांनी घेतली आहे.शाहू महाराज यांनी या संदर्भात मराठा व इतर बोर्डिंग ची कल्पना उल्लेखनीय ठरेल अशी केली आहे. कोल्हापूर संस्थान मधील मराठा बोर्डिंग ची कल्पना कशी साकार झाली त्याची हकीगत पी.सी.पाटील यांनी आत्मचरित्रात सांगितले आहे .कोल्हापूर संस्थान मधील मराठा समाजातील पहिले व वरच्या क्रमांकाचे मॅट्रिक मध्ये उत्तीर्ण झालेले होते.हे विद्यार्थी महाराजांना कळताच त्यांनी पाटलांना बोलवून खानावळ कोठे होती याची चौकशी केली आपण व आपला मित्र ब्राह्मण खानावळीत जेवत होतो . पण आम्ही दोघे मराठा म्हणून वेगळी पद्धत होती आणि आपली ताट वाटी जेवणानंतर धुवावी लागे. म्हणून खोलीवर जेवण करीत होतो. असे पीसी पाटील यांनी सांगितले हे शाहू महाराजांना कळताच त्यांनी मराठा निरनिराळ्या समाजातील विद्यार्थ्यांना बोर्डिंग ची व्यवस्था केली गरजेतून समाजाचा विकास संस्थेचा उगम होतो तसा उगम व्यक्तीच्या गरजेतून या बोर्डिंगचा झाला आणि कोल्हापूर संस्थानच्या या विद्यार्थी बोर्डिंग यांनी फार मोठी कामगिरी बजावली. शिक्षणाचा प्रसार व्हावा आणि त्यांचा लाभ सर्व जातीच्या लोकांना मिळावा हा महाराजांचा कटाक्ष होता म्हणून त्यांनी बहुजन समाज शिकून शहाणा झाल्याशिवाय त्यांचे दारिद्र्य ,अज्ञान, अंधश्रद्धा नष्ट होणार नाही हे जाणून प्राथमिक शिक्षणाच्या प्रसारावर भर दिला. त्यानुसार त्यांनी आपल्या संस्थानात सक्तीच्या व मोफत ...
संस्थानात आपल्या प्रत्येक खेड्यात ...

Principal,

B.Aadhar' Peer-Reviewed & Refereed Indexed Multidisciplinary International Research Journal
Impact Factor -(SJIF) –8.575, Issue NO, (CCCXCVII) 397 D
ISSN : 2278-9308 February 2023

Sanstha Mata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

संत गाडगेबाबा यांचे शैक्षणिक कार्य

डॉ. लक्ष्मी बिष्णू भंडारे
संस्थामाता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव,lvbhandare@gmail.com

असणारे.समाजाला जागे करणारे समाजाला कार्यप्रवण

प्रास्ताविक- आधुनिक संतांमध्ये एक आगळे वेगळे व्यक्तिमत्व असणारे.समाजाला जागे करणारे समाजाला कार्यप्रवण करायचे .संतांचे कार्य मोलाचे असते .त्यातीलच एक संत गाडगेबाबा हे होत. करणारे संत म्हणजे संत गाडगेबाबा . स्वतःच्या कुटुंबाची परवा न बाळगणाऱ्या या संताला मात्र आपल्या कष्टमय व्यक्तिगत जीवनातून ते बरेचसे शिकले. या पृथ्वीतलावर वास्तव्य करणाऱ्या व्यक्तीचे दुःख ते माझेही दुःख होईल अशा संपूर्ण जनतेची काळजी वाटत असे. अशा व्यक्तीमध्ये संत गाडगेबाबा यांचे नाव सर्वोच्च प्रकारची विचारधारा जतन करणाऱ्या व्यक्ती कमी असतात शिखरावर आहे. ते एक समाज शिक्षक ही होते. रंजल्या गांजल्या दीनदुबळ्यांचे कैवारी होते. ते निष्काम संत होते. नेहमी आपल्या कीर्तनातून म्हणत असत

1.माणूस कसा आहे

2. तो माणूस उरला नाही

3. पण पुन्हा तो माणूस झाला पाहिजे

या तीन स्तरावर विचार करुन संत गाडगेबाबांनी प्रत्यक्ष कृती केली. गावोगावी शाळा काढल्या धर्मशाळा उभारल्या त्याचबरोबर कीर्तने केले. त्यातून सामान्य जनतेला आत्मोद्धाराचा मार्ग दाखवला हीच संत गाडगेबाबांची शिकवण आहे. ते स्वतः अशिक्षित होते म्हणजे लिहिणे वाचणे त्यांना येत नव्हते.समाजाला आत्मज्ञान समाज हिताची तळमळ आणि व्यवहाराची नीती पूरक घडण करावयाची प्रतिभा आणि कौशल्य त्यांचे जवळ होते. संत गाडगेबाबा शिक्षणास तिसरा डोळा समजतात.

संत गाडगेबाबा यांचे शैक्षणिक विचार-

1. शिक्षण हा माणसाचा तिसरा डोळा आहे-

संत गाडगे महाराज शिकण्यासाठी कोणत्याही शाळेत दाखल झाले नव्हते तरी पण त्यांना शिक्षणाविषयी कळकळ वाटत होती. लोक जरी गाडगे महाराज म्हणत असले तरी ते एक वास्तवात लोकशिक्षक होते. ते लोकांमध्ये वावरून त्यांचे निरीक्षण करीत असत. शिक्षणा वाचून माणूस निव्वळ धोंडा असा त्यांचा शैक्षणिक विचार होता. स्वतः निरक्षर असल्याने त्याची जाणीव होती. अशिक्षित असल्यामुळे होणारे नुकसान हे त्यांच्या घरातून पाहिले होते. त्यांच्या स्वतःच्या मामाना सावकाराने फसवणूक करुन त्यांची जमीन लुटली होती.त्यामुळे संत गाडगेबाबांना वाटायचे की शिक्षणाने व्यक्तीला नवी दृष्टी मिळते. म्हणूनच संत गाडगेबाबा शिक्षणास तिसरा डोळा समजतात.

२. हुशार व अर्धवट शिक्षण सोडलेल्यांच्या शिक्षणासाठी वसतिगृहाची सोय केली-

संत गाडगेबाबा बहुजन समाजातील गरीब व शिक्षण पूर्ण करता न आलेल्यांना अर्धवट मुले शिक्षण सोडलेल्या मुलांना त्यांची आस्थेने विचारपूस करीत व स्वतः अशा मुलास वस्तीगृहात नेत असत. त्या मुलांना शिक्षणासाठी पुस्तके ,वह्या व कपडे घेऊन देत असत .शिक्षणात एखादा मुलगा हुशार दिसला तर महाराजांना आनंद वाटत असे त्यांच्या मिशन तर्फे वस्तीगृहात मुलांना ठेवून शिक्षण देण्याचे कार्य करीत असत.

Principal,

Rashmi, Chari NEP2020: The Foundational Stage. Retrieved from https://timesofindia.indiatimes.com

Soni, Rachana. Challenges and Issues in National Education Policy:2020. University of Delhi.Retreived from https://www.irjmets.com

National Educational Policy2020- Govt. of India. Retrieved from – https://education.gov.in

https//womenchild.maharashtra.gov.in

https:wikipedia.org.in

https://pib.gov.in

https://leadschool.in>schoolowner

https://www.education.gov.in

www.outlook.com

□□□

Sanstamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

19

A Study of awareness about National Education Policy-2020 among the primary school teachers working in Tasgaon city

Dr.Archana S. Chikhalikar
Asso.Professor,
S.S.S.Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay,
Tasgaon

****

Abstract—National Education Policy-2020 visualized to provide a quality education which isessential for a country at school and college levels due to the reason that education leads to economic and social progress.. The new policy is aiming to achieve majorly three aspects such as highest quality, equityand integrity in the education system from schooling to higher education. The National Education Policy 2020 (NEP 2020), which was approved by the Union Cabinet of India on 29 July 2020, outlines the vision of India's new education system. The new policy replaces the previous National Policy on Education, 1986. The policy is a comprehensive framework for elementary education to higher education as well as vocational training in both rural and urban India.The policy is a comprehensive framework for elementary education to higher education as well as vocational training in both rural and urban India.This paper mainly focuses on awareness about NEP 2020 among primary school teachers in Tasgaon city.

Key words-NEP2020.

Introduction-A National Education policy is a comprehensive structure to guide the development of education in India. India had three reforms to date. The first policy came in 1968 and the second reform in 1986; the NEP of 1986 had been revised in 1992 during the period of P

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli
Pin. 416 312

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

29

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० च्या संदर्भात शिक्षक प्रशिक्षणाच्या समस्या आणि दृष्टिकोन

डॉ.लक्ष्मी विष्णू भंडारे
संस्था माता सुशीलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, तासगाव

****

प्रास्ताविक— भारतातील शालेय आणि उच्च शिक्षण प्रणालीत परिवर्तनात्मक सुधारणा करण्याच्या दृष्टीने 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०' ला केंद्रीय मंत्रिमंडळाने २९ जुलै २०२० रोजी मंजुरी दिली आहे. ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ व इस्रोचे माजी संचालक के. कस्तुरीरंगन यांच्या अध्यक्षतेखाली समितीने या धोरणाचा मसुदा तयार केला. प्रस्तुत नवीन शैक्षणिक धोरण ३४ वर्षे जुन्या म्हणजेच १९८६ च्या दुसऱ्याशिक्षणविषयक राष्ट्रीय धोरणाची जागा घेणार आहे. नवीन शैक्षणिक धोरणाच्या माध्यमातून शिक्षण पद्धतीत मोठे बदल करण्यात आले आहेत. धोरणात पूर्व प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश, संरचनात्मक बदल, मातृभाषेतून किंवा प्रादेशिक भाषेतून शिक्षणास प्रोत्साहन, सहावीपासून केलेल्या कौशल्य विषयक शिक्षणाचा अंतर्भाव, शिक्षणात प्रयोगात्मकतेला व चिकित्सक दृष्टीला दिलेले महत्त्व एम.फिल तसेच बोर्डाच्या परीक्षांबद्दलचा महत्त्वपूर्ण निर्णय ,उच्च शिक्षणातील आंतरविद्याशाखीय दृष्टिकोन, नॅशनल रिसर्च फाउंडेशन तसेच भारतीय उच्च शिक्षण आयोगाची स्थापना अशाप्रकारच्या अनेक महत्त्वपूर्ण बाबींचा नवीन शैक्षणिक धोरणात समावेश आहे. शिक्षण ही मानवी संसाधन विकासातील अत्यंत मूलभूत बाब आहे. २०१५ मध्ये आयोजित संयुक्त राष्ट्र शाश्वत विकास शिखर परिषदेत' शाश्वत विकासासाठी २०२०अजेंडा' स्वीकारण्यात आला त्यामध्ये १७ शाश्वत विकास लक्ष्ये (एसडीजी)स्वीकारण्यात आली आहेत. भारतीय लोकशाही देखील सर्व समावेशक आणि गुणवत्तापूर्ण शिक्षण सुनिश्चित करणे आणि सर्वांसाठी शिक्षणाच्या संधींना प्रोत्साहन देणे आहे. नवीन शैक्षणिक धोरणाची निर्मिती एकविसाव्या शतकातील निर्माण झालेल्या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी करण्यात आली आहे .सर्वांना परवडणाऱ्या शिक्षणाची उपलब्धता समता, गुणवत्ता, न्याय बुद्धी आणि जबाबदारी या मूल्यावर आधारलेले आहे. भारताचे भाग्य प्रत्येक वर्गखोलीत घडवले जाते असे शिक्षण आणि राष्ट्रीय विकास १९६४–१९६६ च्या कोठारी आयोगात म्हटले आहे. सेवापूर्व शिक्षक प्रशिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाची पुर्नरचना करण्याची व शिक्षकांच्या सेवांतर्गत आणि निरंतर शिक्षण व्यवस्थेची गरज असल्याची जाणीव मोठ्या प्रमाणात होत आहे. ज्ञानाच्या प्रसाराने व विद्यार्थ्यांच्या जागृतीमुळे निर्माण झालेल्या आव्हानांना शिक्षकांना सामोरे जावे लागत आहे. पालकांची अभिवृत्ती व मूल्ये, सामाजिक आंतर क्रिया, संगणक यांचा प्रभाव विद्यार्थ्यांवर पडतो, तसेच रेडिओ,दूरचित्रवाणी आणि चित्रपट यांचा शिक्षण प्रक्रियेवर विपरीत परिणाम होताना दिसतो .त्यामुळे शिक्षकांचे काम अधिकाधिक क्लिष्ट होत आहे असे मत मांडले आहे. १९८६ च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात तयार केलेल्या शैक्षणिक आव्हानाकडून कृती कार्यक्रमाकडे यातून शिक्षकांचे काम क्लिष्ट होत आहे,म्हणून शिक्षकांच्या प्रभावी व सातत्याने होणाऱ्या प्रशिक्षणाची गरज व्यक्त केली आहे. त्याचबरोबर विधायक आणि नवनिर्माणक्षम पद्धतीने कार्य करण्यासाठी शिक्षकांना सतत प्रोत्साहन आणि प्रेरणा देईल असे वातावरण निर्माण करण्यासाठी शासनाने व समाजाने प्रयत्नशील राहण्याची गरज व्यक्त केली आहे.

प्रभावी व्यावसायिक शिक्षण जे शिक्षकांना अध्यापनात आवश्यक क्रांती घडवून आणेल आणि त्यांच्या भविष्यातील व्यावसायिक वाढीसाठी पाया घालेल अशा प्रथम श्रेणीतील शिक्षक प्रशिक्षण संस्था शिक्षणाच्या विकासात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावू शकतात. या आयोगाने प्रशिक्षण संस्थांचे वेगळेपण दूर करून त्यांना विद्यापीठांच्या शैक्षणिक जीवनाच्या मुख्य प्रवाहात आणणे व प्रशिक्षण संस्थांनी शाळांना सक्षम सर्व

ISSN: P-2455-0515
E- 2394-8450

Educreator Research Journal

VOLUME-X, ISSUE- II

MARCH - APRIL 2023

Original Research Article

A STUDY OF LEGAL AWARENESS OF WOMEN'S LAW AMONG B.ED STUDENTS OF TASGAON CITY

Sanskarmata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

* Dr. Archana Chikhalikar,

* S.S.S.Mahila Shikshanshastra Mahavidyalay, Tasgaon

INTRODUCTION:

India, the second highest populous country of the world, comprises women as his half of the total. Women in ancient India, especially during the Vedic and Indus civilizations, received a great divine, honor and were worshipped as goddess. After some period the status of women had been gradually diminished. In contemporary India, It is very pathetic to note that even after adopting the Constitution, the Indian women did not, so far, get their due share; of Justice-social, economic and political, and Equality of status and opportunity; which they are entitled to. For no fault of hers, she has been suppressed and oppressed in every walk of life.

Legal awareness, sometimes called public legal education or legal literacy, is the **empowerment of individuals regarding issues involving the law.** Legal awareness helps to promote consciousness of legal culture, participation in the formation of laws and the rule of law.

Copyright © 2023 The Author(s): This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non-commercial Use Provided the Original Author and Source Are Credited.

LEGAL RIGHTS TO WOMEN

To following various legislations contain several rights and safeguards for Women.

1. Protection of Women from Domestic Violence Act 2005.
2. Immoral Traffic (prevention) Act 1956.
3. Indecent Representation of Women (prohibition) Act 1986.
4. Commission of Sati (prevention) Act 1987.
5. Dowry Prohibition Act 1961.
6. Maternity Benefit Act 1961.
7. Medical Termination of Pregnancy Act 1971.
8. Pre-Conception and Pre-Natal Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act 1994.
10. Dissolution of Muslim Marriage Act 1939.
11. Muslim Women (Protection of Rights on Divorce) Act 1986.
12. Family Courts Act 1984.
13. Indian Penal Code 1860.
14. Code of Criminal Procedure 1873.
15. Indian Christian Marriage Act 1872.
16. Legal Services Authorities Act 1987.
17. Hindu Marriage Act 1955.
18. Hindu Succession Act 1956.
19. Minimum wages Act 1948.
20. Mines Act 1952 and Factories Act 1948.

The following other legislation's also contain certain rights and safeguards for Women.

ShriSwamiVivekanandShikshanSantha,Kolhapur
(AffiliatedtoShivajiUniversity,Kolhapur)
**SansthamataSushiladevi Salunkhe Mahila
ShikshanshastraMahavidyalya,TasgaonDist.Sangli**

2018-2023

3.2.2
Document Uploaded

E-copies of outer jacket/contents page of the books, chapters and papers published along with ISBN number in national / international conference proceedings per teacher year wise

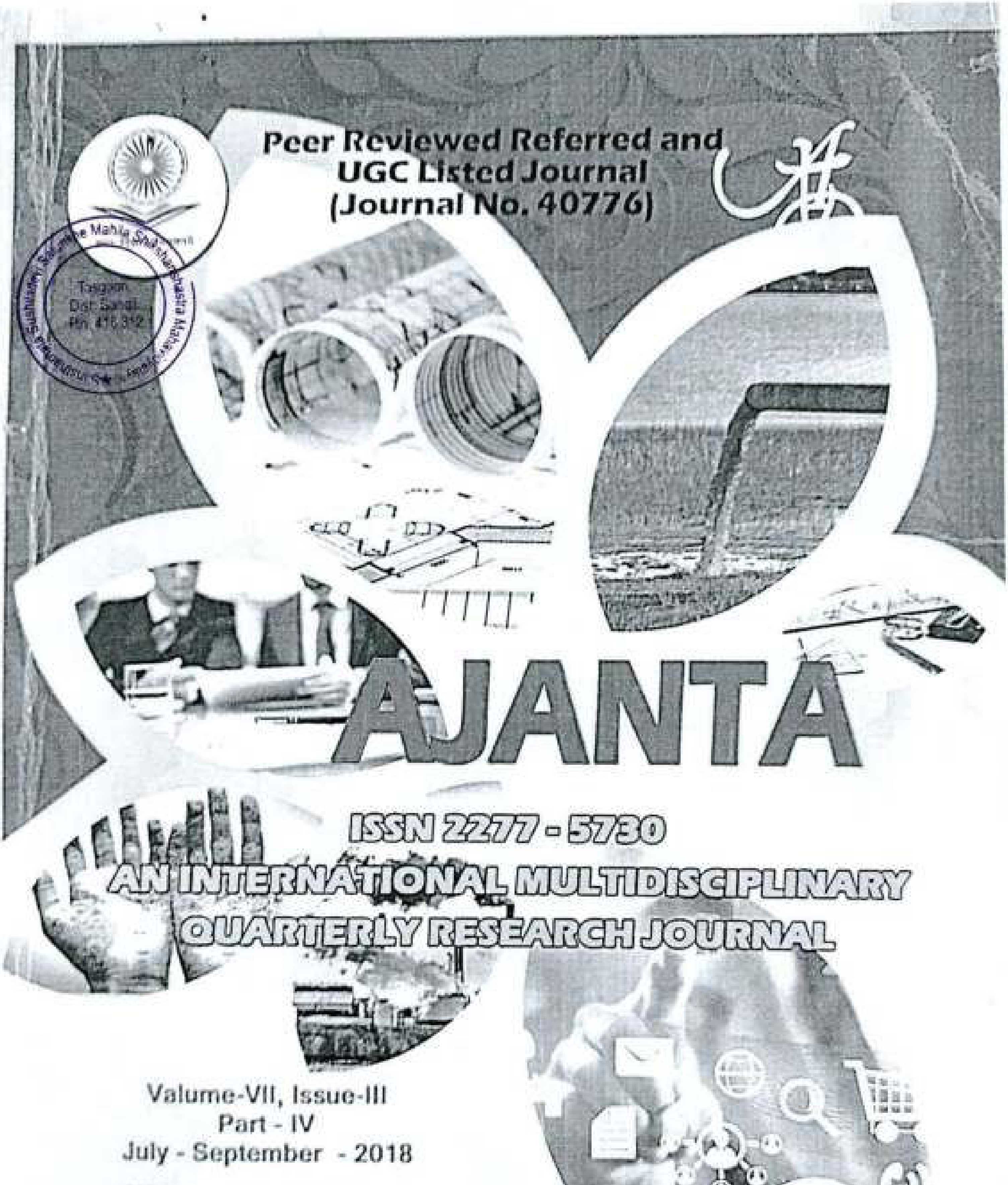

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

AJANTA

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

Volume-VII, Issue-III
Part - IV
July - September - 2018

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5 www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

Tasgaon
Dist Sangli
Pin 416 312

Principal,
Sanghamata Sushiladevi Salunkhe

ISSN : 0975-4989 Volume - IX Number - 2

Under UGC 2 (f) & 12 (B)

Estd. 1906

S S C E

Innovations in Teacher Education

(A PEER REVIEWED BI-ANNUAL JOURNAL)

Educational Road Map

Special Issue on Women: Equal Partners on Road to National Progress

October 2018

Sanshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Principal,
Sanshamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

Seva Sadan's College of Education

NAAC Accredited A+ NAAC Re-accredited A

National Conference
on
POLICIES AND PROSPECTS OF TEACHER EDUCATION - 2019

NCPPTE - 2019

5th and 6th January 2019

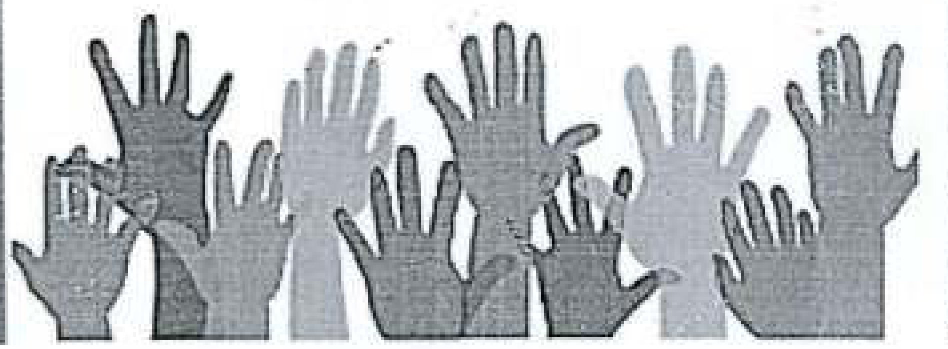

Organized by

Post Graduate Department of Education and IQAC
Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati
in Collaboration with
Maharashtra State Secondary Teacher Educator's Association (MSSTEA

Venue
A.V. Theater
Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

Principal.

(E - Certificate) (१९)

Electronic International Interdisciplinary Research Journal (EIIRJ)

www.aarthat.com

Peer - Reviewed Journal, { Bi-Monthly }

ISSN : 2277-8721

SJIF Impact Factor : 6.21

Sanstha Mata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Certificate of Publication

This is to certify that

Mr./Miss./Dr./Prof. पाटील बाबुराव मल्हारी

has contributed a paper as author titled

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थींना भूगोलाचे सराव पाठ घेताना नकाशावाचनात येणाऱ्या समस्यांवर उपाययोजना करणे

which got published in

Volume VIII, Issue I, Month of Jan. – Feb. 2019.

The Editor in Chief and The editorial Board appreciate the intellectual Contribution of the author.

Mr. Rakesh Ramraje

Principal,

Tasgaon, Dist. Sangli, Pin 416 312

Conference Book

ISSN No-2278-5655

NAAC Re- accredited with Grade B

Government of Maharashtra

Shree Maharani Tarabai Government College of Education, Kolhapur, (Maharashtra)- 416001

One Day Interdisciplinary International Conference

On

SKILL DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION

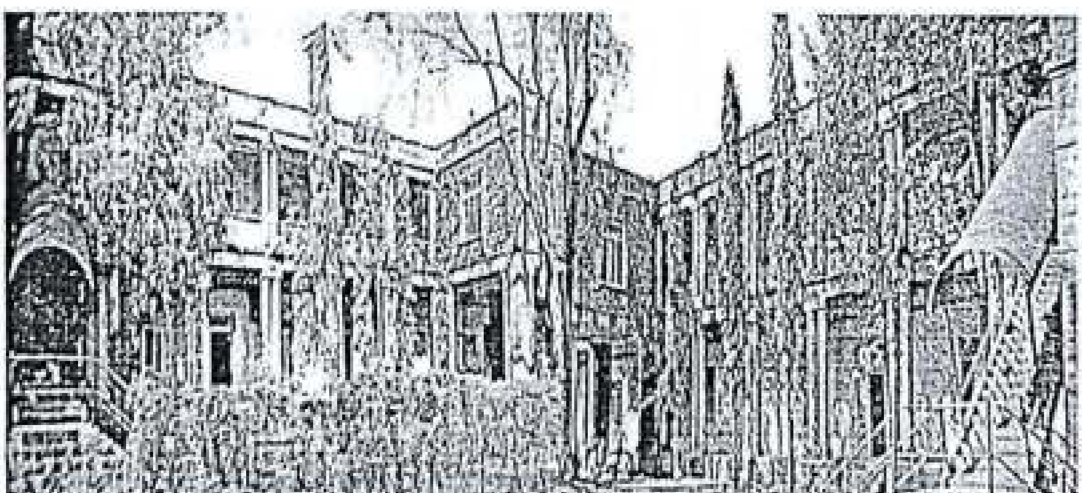

2nd February, 2019

Tel No. 0231-2535043 WWW.smtekop.com Email: princ.smtbedko-mhgov.in

Principal,

(E - Certificate)

Sanshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)

www.aarthat.com

Peer - Reviewed Journal, { Bi-Monthly }

ISSN : 2278 – 5655

SJIF Impact Factor : 6.236

Certificate of Publication

This is to certify that

Mr./Prof./Dr. पाटील बाबुराव मल्हारी

has contributed a paper as author titled

जलसाक्षरतेचा नागरिकांच्या जलसंवर्धन विषयक जाणिवेचे चिंतनात्मक विचार

which got published in

Volume VIII, Issue II, Month of March – April 2019.

The Editor in Chief and The editorial Board appreciate the intellectual Contribution of the author.

Mr. Rakesh Ramraje

Chief Editor

Principal,
Sanshamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

(e-certificate) (21)

Electronic International Interdisciplinary Research Journal (EIIRJ)

www.aarthat.com

Peer - Reviewed Journal, { Bi-Monthly }

ISSN : 2277 – 8721

SJIF Impact Factor : 6.21

Sanshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Certificate of Publication

This is certify that

Mr./Prof./Dr. पाटील बाबुराव मल्हारी

has contributed a paper as author entitled

संस्थामाता सुशिलादेवी साळुंखे महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयात भूगोल आशयज्ञान चाचणीची परिणामकारता तपासणे

has got published in

Volume–VIII, Issues–V,

Month of Sept. – Oct. 2019.

The Editor in Chief and The editorial Board appreciate the intellectual Contribution of the author.

Mr. Rakesh Ramraje

Chef Editor

Principal,

Sansthamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli 416 312

(e-certificate)

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)

www.aarthat.com
Peer - Reviewed Journal, { Bi-Monthly }
ISSN : 2278 – 5655
SJIF Impact Factor : 6.236

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

Certificate of Publication

This is certify that

डॉ. पाटील बाबुराव मल्हारी

has contributed a paper as author entitled

शाळासिध्दी व मूल्यमापन या राष्ट्रीय कार्यक्रम अंतर्गत शाळांना विकासाची संधी

has got published in

Volume–VIII, Issues–VI,

Month of Nov. – Dec. 2019.

The Editor in Chief and The editorial Board appreciate the intellectual Contribution of the author.

Mr. Rakesh Ramraje
Chef Editor

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

MAH/MUL/03051/2012
ISSN-2319 9318

विद्यावार्ता®

Peer Reviewed International Refereed Research Journal

Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

SPECIAL ISSUE ON

CHALLENGES IN IMPLEMENTING NATIONAL EDUCATION POLICY (NEP) 2020

Chief Editor :
Dr. Bapu Gholap

Executive Editors
Prin. Dr. B. P. Marje
Prof. (Dr.) Sushil Kumar
Dr. Yuvaraj Pawar
Dr. Navanath Indalkar
Smt. Sandhya Yadav

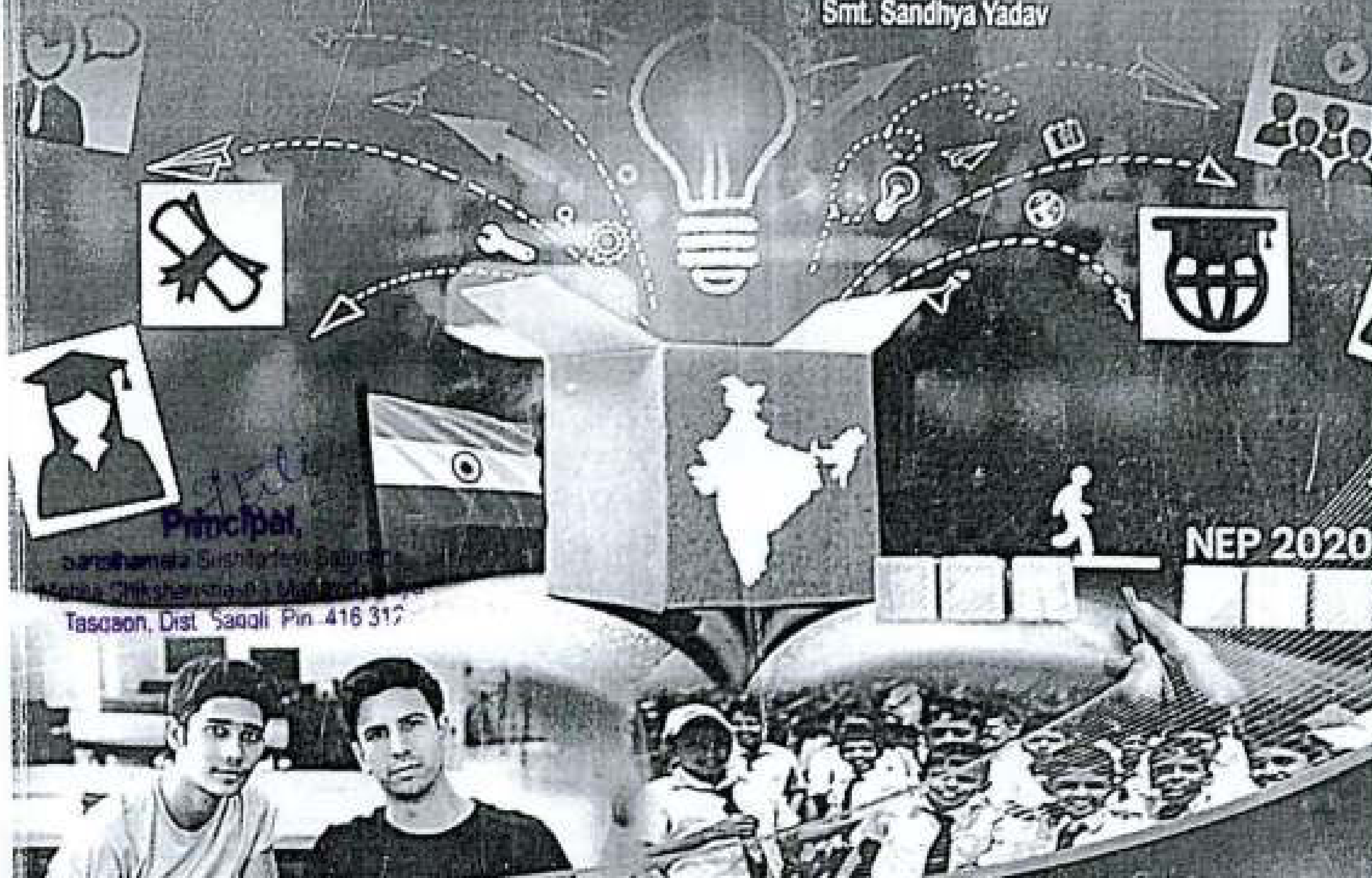

Principal,
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Sanghamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli
Pin. 416 312

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

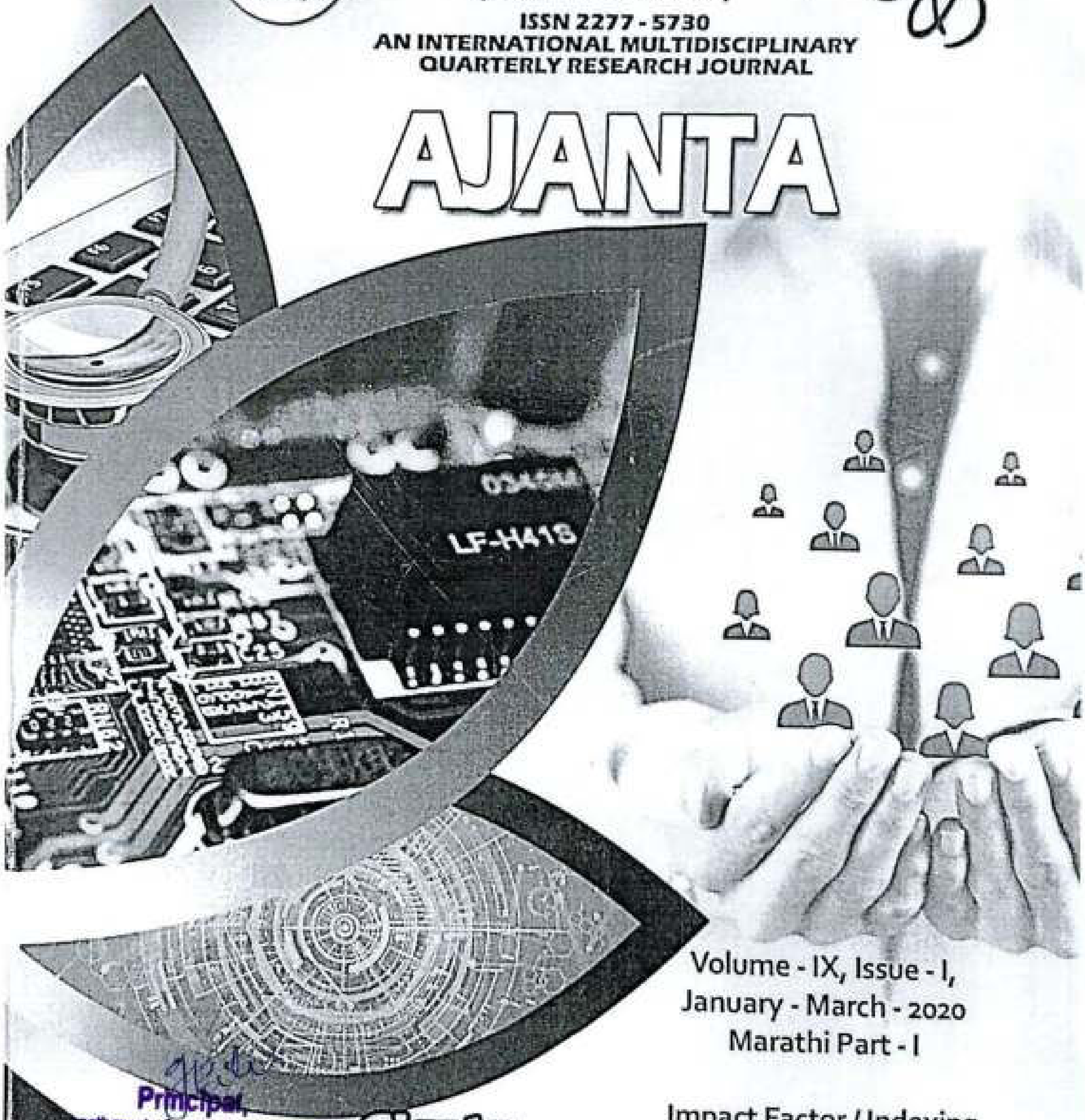

Volume - IX, Issue - I,
January - March - 2020
Marathi Part - I

Impact Factor / Indexing
2019 - 6.399

Principal,
Sanghamata Sushiladevi Salunkhe
Shikshanshastra Mahavidyalaya
Sangli Pin 416 31

Ajanta

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli.
Pin. 416 312

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

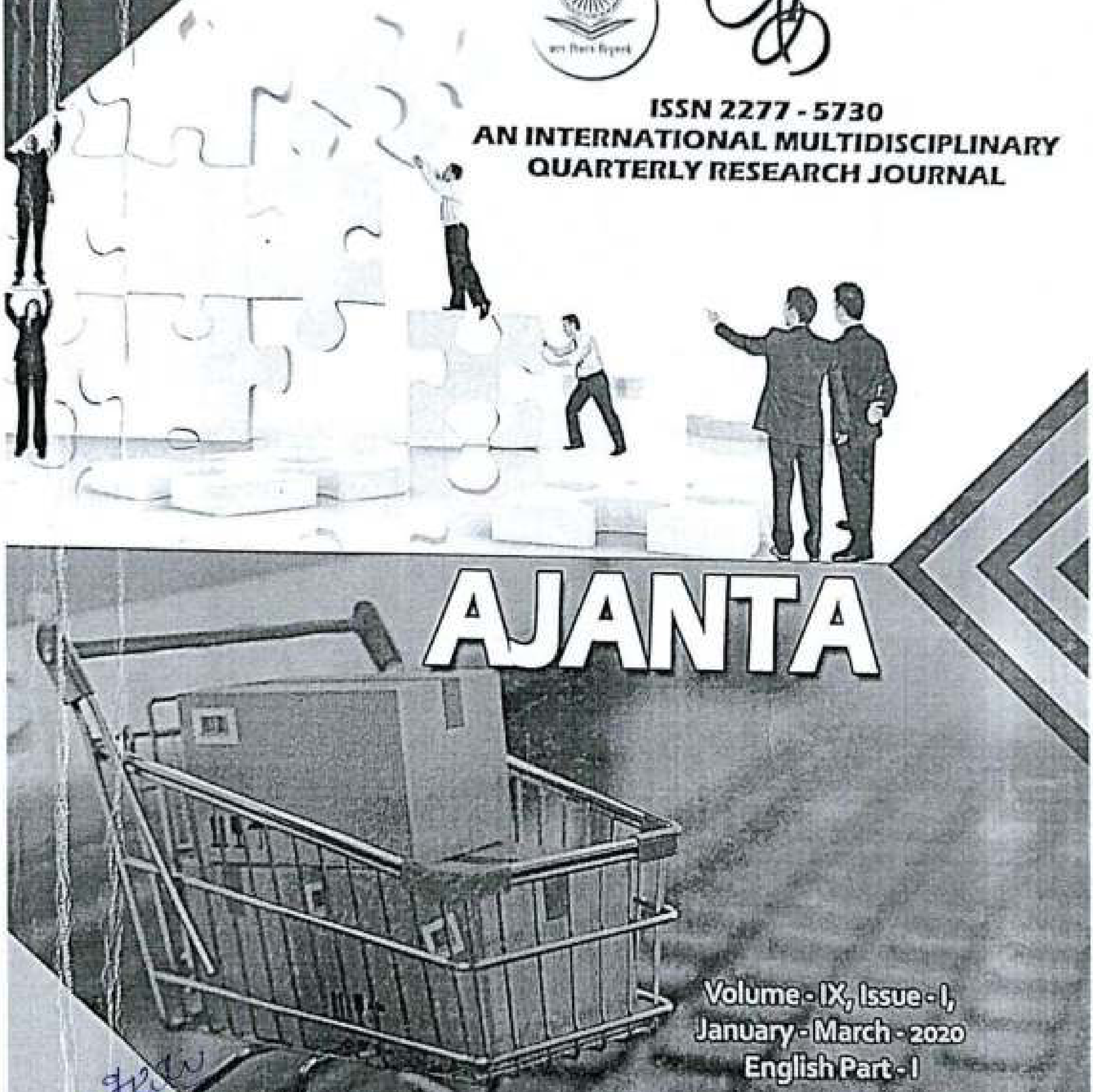

AJANTA

Volume - IX, Issue - I,
January - March - 2020
English Part - I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

Principal,
Sanshamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin. 416 312

Ajanta Prakashan

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli.
Pin. 416 312

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

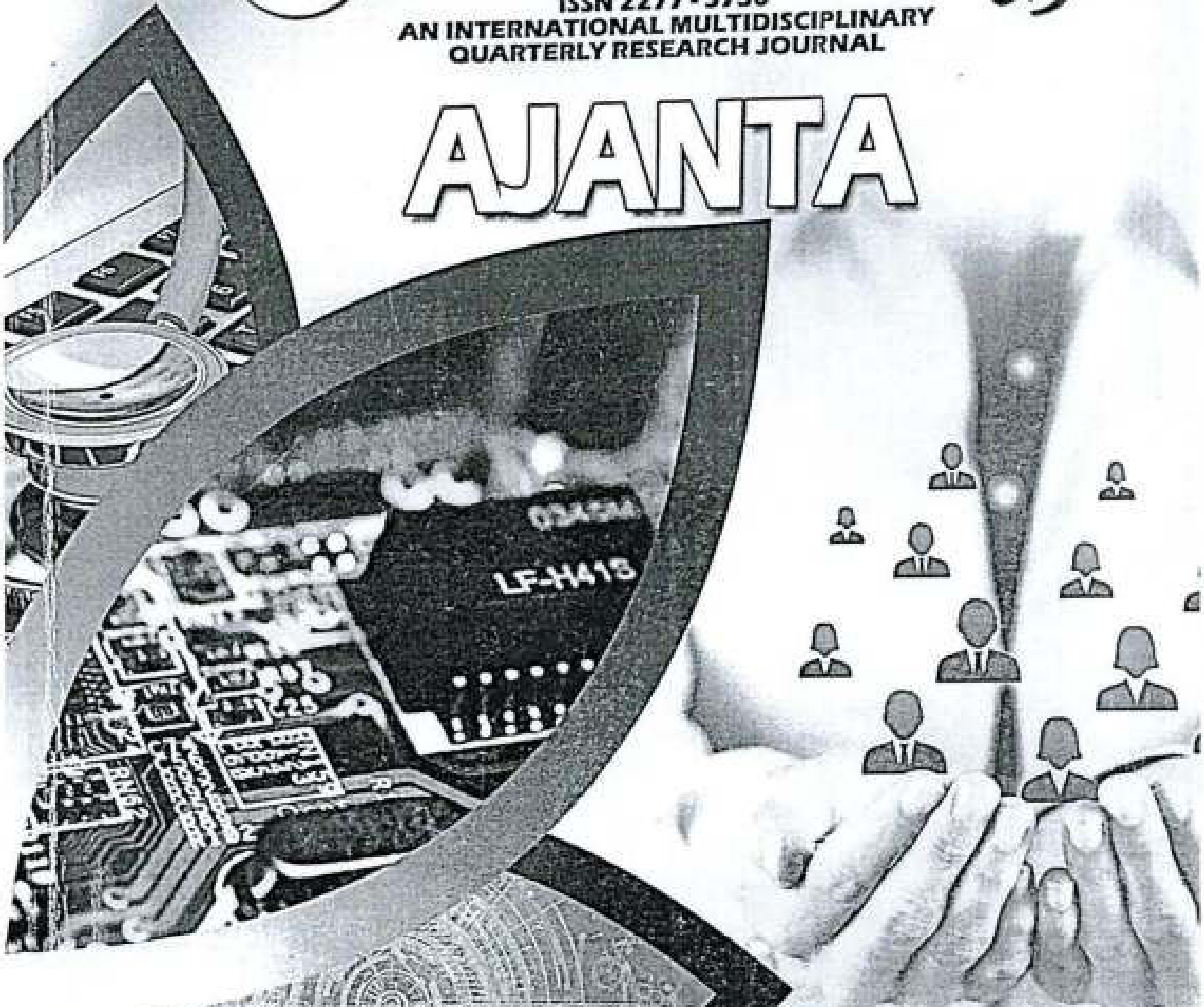

Volume - IX, Issue - I,
January - March - 2020
Marathi Part - I

Impact Factor / Indexing
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

Ajanta
Prakashan

Principal,

Gokhale Education Society's

College of Education, Sangamner

Akole Bypass Road, Sangamner,Dist. Ahmednagar

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune
NAAC Reaccrediated 'B' & ISO 9001-2015 Certified College
Off. Ph. 02425-223244
www.gescoledusgm.org;bedsangamner@rediffmail.com

Two Day State Conference on

NEW NATIONAL EDUCATION POLICY 2019

PROCEEDINGS

Sponsored by BOD, SPPU Pune

25th & 26th February 2020

ISBN 978-93-5321-607-9

Organised by

G.E.Society's College of Education,
Sangamner

-Chief Editor -
Prin.Dr. Sandhya Khedekar

-Executive Editor -
Mr.S.B.Ghadge, Mr. A.S.Chawande

Principal

Tasgaon,
Dist. Sangli,
Pin. 416 312

IFSIJ IMPACT FACTOR: 5.565 E-ISSN : 2455-1511

SANSKRUTI

International Multidisciplinary Research Journal
PEER REVIEWED, REFEREED & INDEXED JOURNAL
Special Issue: 008 March - 2021

शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळाचे
कृष्णा महाविद्यालय, रेठरे बु.।।
ता. कराड जि. सातारा ४१५१०८ फोन (०२१६४) २६६३४६
email - kmr_sspm@yahoo.co.in
नॅक मानांकन – B+ (2.65)

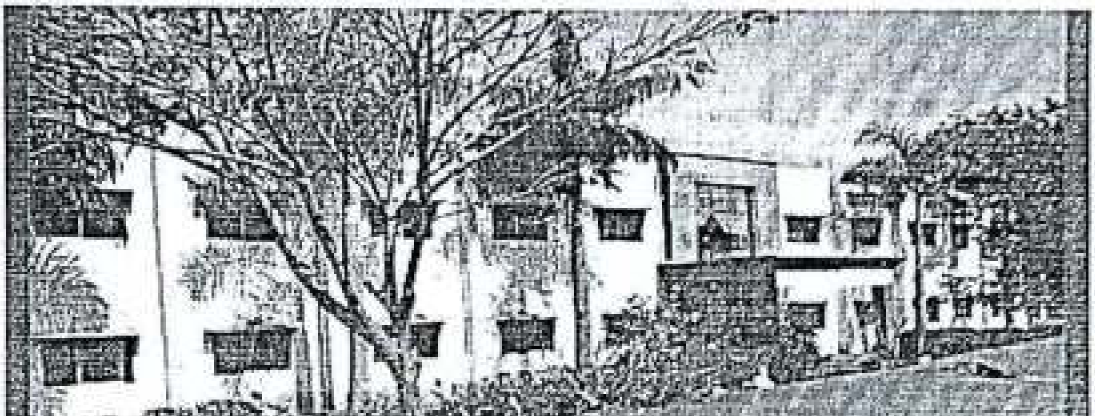

सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त

"स्त्री शिक्षणातील समाजसुधारकांचे योगदान"

एक दिवशीय आंतरविद्याशाखीय परिषद

दि 3 फेब्रुवारी २०२१

Special Issue Editor: Dr. Snehal Rajhans
Convener: Principal, Dr. C. B. Salunkhe
Editor-in-Chief: Prof. Santosh Bongale

Principal,
Sansthamata Sushiladevi Salunkhe

Impact Factor-7.675 (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

April -2021

ISSUE No- 291 (CCXCI) H

Women's Empowerment Issues and Challenges

Chief Editor
…f. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
…esearch & Development
…aining Institute Amravati

Editor
Dr. Bharat Bhadade
Head, Department Of Marathi
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon, Latur,

Editor
Asst. Prof. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon Latur Maharashtra

Editor
Dr. Prakarsh Deshmukh
Associate Professor and Head,
Dept. Of Sociology.
Bhai Kishanrao Deshmukh
Mahavidyalaya
Chakur. Ta. Chakur Dist. Latur.

Principal,

B.Aadhar

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

MAH/NAN/10936/2015
ISSN : 2454-7905
SJIF 2021 - Impact Factor: 6.91

Sanshamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist: Sangli. Pin. 416 312

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal

(A Peer Reviewed)

Year - 6, Vol.I, Special Issue-XXXI, 5 June 2021

पर्यावरण आणि मानव विकास

Editor : Dr. Dharampurikar Bhalchandra Vaijanathrao

Principal
Sanshamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli. Pin 416 312

Address for Correspondence

Mrs. Pallavi Laxman Shete
Editor in Chief : Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal (A Peer Reviewed Reffered)
Principal, Sanskriti Public School, Nanded (MH, India) Email : shrishprakashan2009@gmail.com

Dr. Rajesh G. Umbarkar
House No. 624 - Belanagar, Near Maruti Temple, Taroda (Kh.) Nanded - 431605 (India - Maharashtra)
Email - umbarkar.rajesh@yahoo.com, shrishprakashan2009@gmail.com Mob. No. 9623979067
Director : Mr. Tejas Rampurkar (For International Contacts only + 91-8857894082)

(Arts - Humanities - Social Sciences - Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management,
Law, Engineering, Medical, Ayurveda, Pharmaceutical, Journalism, Mass Communication, Library Science Faculty's)

Impact Factor -7.675(SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Referred Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

DECEMBER - 2021, ISSUE No.- (CCLXXXIII) 331

'RETROSPECTING 75 YEARS OF INDIA'S INDEPENDENCE'

Jointly Published By

Principal,
Sanskhamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshansanstha Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli Pin 416 312

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

Tah. Hinganghat, Dist. Wardha (Maharashtra) 442307. &

Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati.

Chief Editor	Editor	Executive Editor
Prof. Virag S. Gawande	**Dr. Naresh A. Bhoyar**	**Dr. Uttam B. Parekar**
Director	Director of Phy. Edu.	Principal
Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati	Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner. Dist. Wardha	Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner. Dist. Wardha

Impact Factor-7.675 (SJIF) ISSN-2278-9308

Tasgaon,
Dist. Sangli.
Pin. 416 312

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

December-2021

ISSUE No- (CCCXXIX) 329-E

WOMEN'S STATUS : PROBLEMS & SOLUTIONS

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon Latur Maharashtra

Editor
Dr. Duleshwari Tembhare
Political Science Govt College
Lamta Balaghat Madhya Pradesh

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

B.Aadhar

Principal,
Sanshamala Shikshan Sansthan Salunkhe
Mahila Shikshan

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya, Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

February -2022

(CCCXXXVII) 337

The Contribution Of The Great Thinkers And Saints In The Making Of India

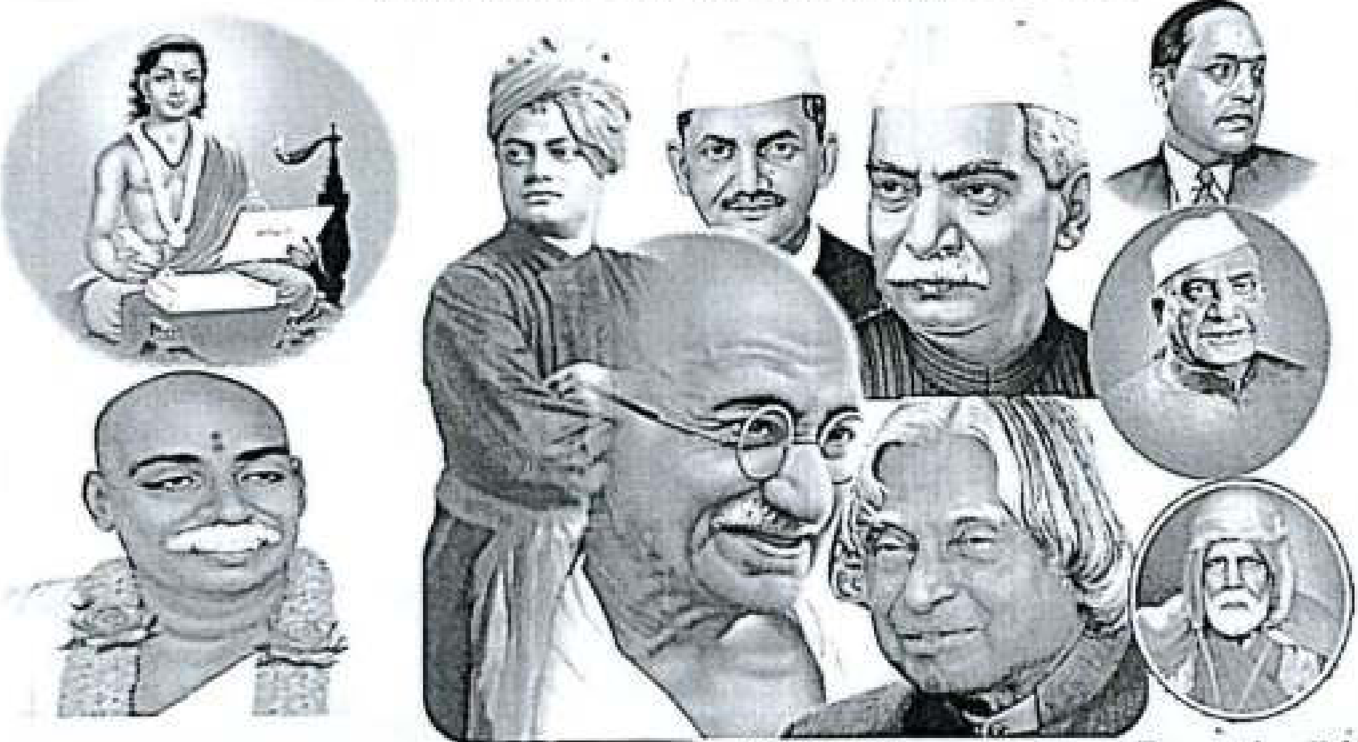

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr. Maya S. Watane
Head, Dept. of Political Science
Smt. Kesharbai Lahoti
College, Amravati

Executive Editor
Dr. V. L. Bhangdia
Principal
Smt. Kesharbai Lahoti
College, Amravati

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

B.Aadhar

Principal
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya

Dept. of Political Science

Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli
Pin. 416 312

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

SOCIAL REFORMERS IN INDIA

February -2023

ISSUE No- (CCCXCVII) 397-D

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule College Kingaon Latur
Maharashtra

Principal,
Sanskhamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshan ... Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli, Pin. 416 312

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)

Sanshtamata Sushiladevi Salunkhe Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon,
Dist. Sangli.
Pin. 416 312

Educreator Research Journal

SJIF Impact Factor 7.717
Peer Reviewed Referred Journal
DOI Indexing Journal

VOLUME–X, ISSUE– II
March – April 2023

Principal,
Sanshtamata Sushiladevi Salunkhe
Mahila Shikshanshastra Mahavidyalaya
Tasgaon, Dist. Sangli. Pin. 416 312

OPEN ACCESS

Editor

Maharashtra State
Commission for women

Legislative Mandate Towards Tribal Women

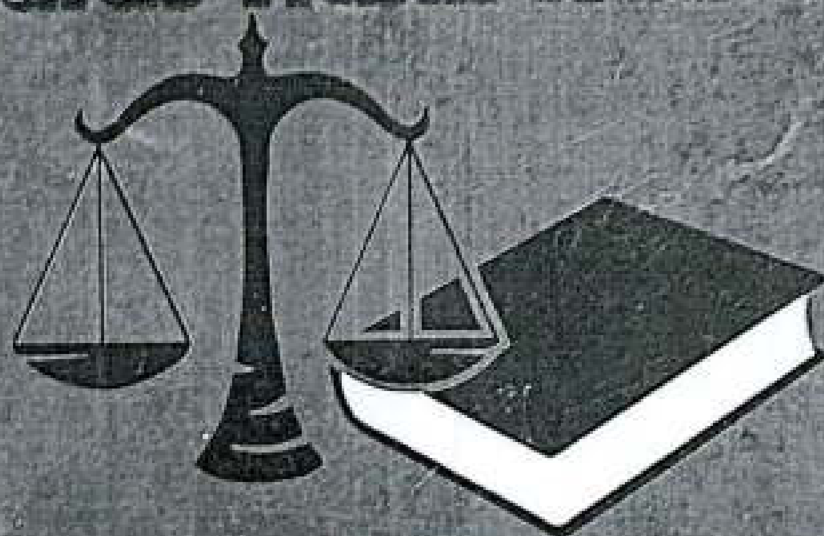

Maharashtra State Commission for Women, Mumbai

Sponsored

One Day Multi Disciplinary National Seminar On

"LAW AND PROTECTION OF TRIBAL WOMEN"

Organised By

NTVS'S College of Law

Institute of Legal Education and Research, Nandurbar (Ms)-425412

Editor in Cheif

Dr.N.D.Chaudhari

(Principal, NTVS College of Law, Nandurbar)

Editor

Dr.S.S.HASANI

Principal,